

Sisekaitseakadeemia

Politseikolledž

Aleksander Klasberg

MASSIKULTUURI MÕJU ALAEALISTE HÄLBIVA
KÄITUMISE KUJUNEMISELE
(TAPA VALLA NÄITEL)

Lõputöö

Juhendaja:

Ivar Aimre, PhD

Tallinn 2009

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politseikolledž	Kuu ja aasta: mai 2009.a
Töö pealkiri: Massikultuuri mõju alaealiste hälbiva käitumise kujunemisele (Tapa valla näitel)	
Töö autor: Aleksander Klasberg	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöös uuritakse massikultuuri ja meedia kui oluliste sotsialiseerijate rolli ning nende mõju alaealistele. Töös võrreldakse Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi õpilaste seost hälbiva käitumisega ja selle seost massikultuuri mõjuga. Lõputöö maht on 67 lehekülge, millest teksti on 50 ja lisad on 14 leheküljel. Viidatud allikate loetelus on 34 allikat. Töö on koostatud eesti keeles ja võõrkeelne kokkuvõte vene keeles. Töö koosneb 3 peatükist, milles esimeses peatükis esitatakse uurimistöö teoreetilised lähtekohad, antakse kirjanduse põhjal ülevaade massikultuuri ja meedia negatiivsest ja positiivsest mõjust süüvõimelistele alaealistele ning käsitletakse alaealiste hälbivat käitumist. Vaadeldakse alaealiste suitsetamist, alkoholi tarbimist ning koolivägivalda ja selle seost massimeedia mõjuga. Teine peatükk sisaldab Tapa valla üldiseloostust, eelnevalt vallas tehtud küsitluste analüüsi. Kolmas peatükk sisaldab töö empiirilist osa, küsitluse tehnikat ja meetodikat, koolinoorte hinnangute analüüsi ning tõlgendamist. Lõputöö kokkuvõttes esitatakse uurimistöö tulemused ja autori ettepanekud. Uurimustöö eesmärgiks oli läbi hüpoteeside välja tuua massikultuuri negatiivsed mõjud ja selle seosed alaealiste hälbiva käitumisega. Uurimistöö valimisse kuuluvad 241 Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klassi õpilast. Töö objektiks on koolinoorte harjumused ja hoiakud seoses massikultuuri mõjuga. Kogutud andmed analüüsiti ning tõlgendati. Töös püstitatud 3 hüpoteesi - noored, kellel on vähe või ei ole üldse hobisid, veedavad suurema osa vabast ajast arvuti või teleri taga; politseiga kokku puutunud noortel on vähe või ei ole üldse hobisid; politseiga kokku puutunud noored veedavad suurema osa oma vabast ajast arvuti või televiisori taga, leidsid kinnitust. Lõputöö tulemusena selgus, et noored veedavad suure osa oma vabast ajast kas arvuti või televiisori taga, kuigi Tapa vallas on loodud palju erinevaid vaba aja veetmise võimalusi noortele. Enamik vastanutest arvas, et vallas pakutavad vaba aja veetmise võimalused ei ole piisavad. Ankeetküsitluse põhjal selgus, et parim viis hälbiva käitumise ennetamiseks noorte seas on neile suunatud ürituste suurendamine ja mitmekesistamine.</p>	
Võtmesõnad: massikultuur, meedia, noored, hälbiv käitumine, koolivägivald, mõju, vaba aeg	
Ключевые слова: массовая культура, медиа, молодежь, ненормальное поведение, насилие в школе, влияние, свободное время	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Aivar Toompere	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	Allkiri:
Juhendaja: Ivar Aimre	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISUKORD	3
SISSEJUHATUS	4
KASUTATAVAD LÜHENDID JA MÕISTED	6
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	7
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD, MASSIKULTUURI JA MEEDIA MÕJU SÜÜVÕIMELISTELE ALAEALISTELE	8
1.1. Albert Bandura sotsiaal-kognitiivne teooria	8
1.2. Massikommunikatsiooniteooria	9
1.3. Massikommunikatsiooni ja meedia mõju süüvõimeliste alaealastele	10
1.3.1. Positiivsed mõjutused	12
1.3.2. Negatiivsed mõjutused	14
1.4. Massikultuuri ja meedia mõju süüvõimeliste alaealaste hälbivale käitumisele	16
1.4.1. Koolivägivald	17
1.4.2. Suitsetamine	21
1.4.3. Alkoholi tarbimine	22
2. ÜLEVAADE TAPA VALLAST JA KOOLINOORTE HÄLBEKÄITUMISE UURINGUTEST	25
2.1. Tapa valla üldiseloostus	25
2.2. Ülevaade varasematest noorte hälbekäitumise küsitlustest	26
2.2.1. Vaba aeg ja hobid	27
2.2.2. Koolivägivald	27
2.2.3. Suitsetamine	28
2.2.4. Alkoholi tarbimine	29
3. KOOLINOORTE KÜSITLUSTULEMUSED, NENDE ANALÜÜS JA TÕLGENdamine	31
3.1. Valimi moodustamine	31
3.2. Uurimismeetod ja –instrument	31
3.3. Ankeedi üldandmed ja analüüs	32
3.3.1. Vaba aeg ja hobid	32
3.3.2. Koolivägivald	40
3.3.3. Suitsetamine	42
3.3.4. Alkoholi tarbimine	44
KOKKUVÕTE	47
Резюме	49
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	51
LISAD	54
Lisa 1	54
Lisa 2	58
Lisa 3	62
Lisa 4	64
Lisa 5	65
Lisa 6	66
Lisa 7	67

SISSEJUHATUS

Sotsioloogiliste ja kriminoloogiliste teooriate alusel omandab nooruk eluterveid ja hälbelisi harjumusi juba varases nooruses. Sotsialiseerumise käigus, mis kulgeb inimese sünnist surmani, mõjutavad teda nii sotsialiseerumise agendid (vanemad, sõbrad, tuttavad jt) ja ka sotsialiseerumise tegurid (massikultuur, kuritegevus, kihistumine, kriisid jms). Tänapäeva arenenud ühiskondades, kuhu kuulub ka Eesti, on olulise sotsialiseerija rolli ülevõtnud massikultuur massimeedia kaudu. Eestis on valdavale osale kättesaadavad nii raadio- ja TV saated, kui ajalehed, ajakirjad ja Internet.

Käesolevas lõputöös ”**Massikultuuri mõju alaealiste hälbiva käitumise kujunemisele (Tapa valla näitel)**” uuritakse massikultuuri ja meedia kui oluliste sotsialiseerijate rolli ning nende mõju alaealistele. Töös kasutatakse teemakohast kirjandust, samuti Eestis ning Tapa vallas tehtud temaatilisi uuringuid, töö empiiriline osa koostatakse Tapa valla koolide 14-17-aastaste õpilaste seas koostatud ankeetküsitluse põhjal. Valimis olevad noored õpivad Tapa gümnaasiumis ja Tapa vene gümnaasiumis. Et tegemist on tavakoolide noortega, siis lähtutakse nende puhul hälbivast käitumisest, sest eeldatavasti pole tavanoored toime pannud kuritegusid. Küll aga on nad kokku puutunud suitsetamise, alkoholi tarvitamise ja koolivägivallaga (hälbiva käitumisega). 14-17-aastane noor on süüvõimeline alaealine, seega saab teda õigusvastase teo eest vastutusele võtta. Samuti uuritakse töös, kui oluline on noorte seas kvaliteetne vaba aja veetmine ja millised on koduvallas pakutavad võimalused alaealistele. Töös võrreldakse Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi õpilaste suhtumist hälbivasse käitumisse ja selle seosesse massikultuuriga.

Probleem seisneb selles, et massikultuuril ja meedial on alaealistele kahesugune mõju. Massiteabevahendite kaudu leviv üldkultuuriline teave mõjutab noorte arengut positiivselt. Vägivalla ja kuritegevuse rohke kajastamine meedias mõjub arenevatele noortele negatiivselt ning soodustab alaealiste hälbivat käitumist.

Ülesanne on selgitada Tapa koolide näitel, kui palju mõjutab massikultuur läbi massiteabevahendite 14-17-aastaste noorte käitumist ja kas negatiivsetel mõjutustel (televägivald, alkoholireklaam) on seost koolivägivalla, suitsetamise ja alkoholi tarbimisega.

Uurimustöö eesmärgiks on läbi hüpoteeside teha selgeks massikultuuri negatiivsed mõjud ja selle seosed alaealiste hälbiva käitumisega.

Töö empiirilises osas analüüsitakse Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klassi õpilastele esitatud ankeetküsitluse andmeid.

Uurimistöö hüpoteesid on:

1. Noored, kellel on vähe või ei ole üldse hobisid, veedavad suurema osa vabast ajast arvuti või teleri taga.
2. Politseiga kokku puutunud noortel on vähe või ei ole üldse hobisid.
3. Politseiga kokku puutunud noored veedavad suurema osa oma vabast ajast arvuti või televiisori taga.

Uurimuses lähtuti hüpoteeside püstitamisel sellest, et Tapa valla noor ei saa vabal ajal tegelda nagu suurlinna noor kaubanduskeskustes sõpradega lihtsalt aja veetmisega (tšillimise või hängimisega).

Massikultuuri negatiivne mõju suurendab alaealiste hälbivat käitumist ja kuritegevust. Massikultuur mõjutab oluliselt laste ellusuhtumist ja kujundab väärtushinnanguid. Massikultuuri negatiivne mõju soodustab noori seadusevastaselt käituma ja sooritama õigusrikkumisi (koolivägivald, suitsetamine, alkoholi tarbimine).

Töö koosneb 3 peatükist, milles esimeses peatükis esitatakse uurimistöö teoreetilised lähtekohad, antakse kirjanduse põhjal ülevaate massikultuuri ja meedia negatiivsest ja positiivsest mõjust süüvõimelistele alaealistele ning käsitletakse alaealiste hälbivat käitumist. Peatükis käsitletakse alaealiste suitsetamist, alkoholi tarbimist ning koolivägivalda ja selle seost massimeedia mõjuga.

Teine peatükk sisaldab Tapa valla üldiseloomustust, eelnevalt vallas tehtud küsitluste analüüsi (vaba aja kasutamise, suitsetamise, koolivägivalla ja alkoholi tarbimise kohta).

Kolmas peatükk sisaldab töö empiirilist osa, küsitluse tehnikat ja metoodikat, koolinoorte hinnangute analüüsi ning tõlgendamist.

Kokkuvõttes vastatakse, kas töös püstitatud hüpoteesid leidsid kinnitust või mitte ning esitatakse uurimistöö tulemused ja autori tähelepanekud/ettepanekud, mida saaks teha olukorra parendamiseks.

KASUTATAVAD LÜHENDID JA MÕISTED

Massikultuur – on tänapäeva industriaalühiskonna kultuuri liik, mida iseloomustab kultuuri tootmine rahvahulkadele ja selle levitamine massiteabevahendite (paberil ja elektroonilised) kaudu. Sellel kultuuri liigil on popkultuuri elemente, mis on orienteeritud keskmisele maitsele ning millel on standartiseeritud vorm ja sisu.¹

Massimeedia – termin tähendab sidevahendeid massiühiskonnas²: 1) trükitud vahendid- raamatud, ajakirjad ja ajalehed ning 2) elektroonilised vahendid - televisioon, raadio ja lindistused.

Hälbiv käitumine – on ühiskonna kultuurile iseloomulikele tegevmoodustele ja käitumismallidele mittevastav käitumine, millega inimene kahjustab selle ühiskonna huve³. Hälbivaks käitumiseks ehk hälvekäitumiseks nimetatakse sellist norme rikkuvat käitumist, mis avastamise korral kutsub esile negatiivse ühiskondliku reaktsiooni – pahameele, soovi karistada jms⁴.

Alaealine on Alaealiste Mõjutusvahendite seaduse⁵ § 2 järgi 7-18-aastane isik.

Süüvõimeline alaealine on Karistusseadustiku⁶ § 33 järgi teo toimepanemise ajal süüdiv ja vähemalt neljateistaastane.

Õigusvastane käitumine – õiguslikult nimetatakse laste ja noorukite antisotsiaalse käitumise väljundeid "delinkventseteks" ehk õigusvastasteks. Elliott ja Menard (1996) seletavad delinkventsust kui seotust mõõdetava klassi ebaseaduslike käitumisaktidega. Seega viitab alaealise delinkventsus osalusele ebaseaduslikus käitumises, kus osalejaks on isik, kes seaduse kohaselt ei ole täiskasvanu.⁷

---

¹ Aimre, I. 2005. *Sotsioloogia*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 121.

² Hess, B.B., Markson, E.W., Stein, P.J. 2000. *Sotsioloogia*. Tallinn: Külim, 259-260.

³ Aimre, I. 2005. *Sotsioloogia*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 176.

⁴ Clinard, B.M. & Meier, F.R. 1998. *Sociology of Deviant Behavior*. Harcourt College Publishers, 8.

⁵ Alaealise mõjutusvahendite seadus. 28. jaanuar 1998. RT I 1998, 17, 264; RT I 2006, 55, 405.

⁶ Karistusseadustik¹. 06. juuni 2001. RT I 2001, 61, 364; RT I 2008, 54, 305.

⁷ Edovald, T. 2006. *11-15-aastaste Eesti koolinoorte õigusvastasest käitumisest*. Märka last, sügis 2006.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Tapa gümnaasiumi õpilaste hobid.....	33
Joonis 2. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste hobid.....	33
Joonis 3. Tapa gümnaasiumi õpilaste vaba aja veetmise viisid.....	34
Joonis 4. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste vaba aja veetmise viisid.....	35
Joonis 5. Tapa gümnaasiumi õpilaste filmide vaatamise eelistused.....	36
Joonis 6. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste filmide vaatamise eelistused.....	36
Joonis 7. Tapa gümnaasiumi õpilaste arvuti kasutamise viisid.....	37
Joonis 8. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste arvuti kasutamise viisid.....	38
Joonis 9. Tapa gümnaasiumi õpilaste arvates koolivägivalda soodustavad tegurid.....	40
Joonis 10. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste arvates koolivägivalda soodustavad tegurid..	41
Joonis 11. Tapa gümnaasiumi õpilaste arvamus suitsetamise kohta.....	42
Joonis 12. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste arvamus suitsetamise kohta.....	43
Joonis 13. Tapa gümnaasiumi õpilaste arvamus alkoholi tarbimise kohta.....	44
Joonis 14. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste arvamus alkoholi tarbimise kohta.....	45

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD, MASSIKULTUURI JA MEEDIA MÕJU SÜÜVÕIMELISTELE ALAEALISTELE

1.1. Albert Bandura sotsiaal-kognitiivne teooria

Albert Bandura **sotsiaal-kognitiivse teooria** kohaselt sotsiaalse õppimise teel omandatav kogemus muutub isiksuse osaks. Olulisel kohal on inimese ja keskkonna vaheline vastastikuline mõju. Massimeedial on oluline osa noorte väärtushinnangute kujundamisel. Bandura väitis, et agressiivne käitumine on õpitud. Inimesed käituvad agressiivselt, kuna nad on selgeks saanud, et see tasub ära. Nad võivad olla seda õppinud lapsepõlves või noorukieas jäljendamise kaudu, oma isikliku kogemuse najal või lihtsalt teisi vaadeldes. Bandura mudeli kohaselt on meid ümbritsevate inimeste käitumine oluline meie oma käitumise suunamise või alternatiivsete tegutsemisviiside õppimise seisukohalt. Kui nii, siis muutub televisioonis näidatava vägivalda probleem oluliseks, kuna televisioon kujutab endast laste ja noorukite jaoks ümbritseva elu õppimiseks olulist meediumi. Kuigi küsimus televisioonis näidatava vägivalda mõjust on alati olnud vastuoluline, leidub küllalt palju uurimisandmeid, mis osutavad sellele, et sel võib arvestatav mõju olla.⁸

Väliskeskkonnal on oluline osa eneseregulatsiooni suunamisel ja sellele sisu andmisel. Tähtsal kohal on sümbolitega opereerimine ehk oma kogemustest kujundlike ja verbaalsete (sõnastatud) representatsioonide (ingl k *representation* – esitus, esindus) loomine, mis aitab meil hankida orientiire tulevaseks käitumiseks. Sel kombel asendub primitiivne katse-eksituse viisil õppimine eri teguviisidele omaste tulemuste ettearvestamisega ning teadliku valiku ja häälestumisega mingil viisil käituma.⁹

Bandura järgi õpib inimene aastatuhandeid põhiliselt teisi jäljendades. Samas selgitab ta, et kui õppimine jäljendamise kaudu piirduks nähtu lihtsa järeletegemisega, kujuneks õpiprotsess väga pikaldaseks, tihti isegi eluohtrikuks, kuid samas ka toimetulekuks täiesti ebapiisavaks: kaugelki igas eluvaldkonnas pole ju eeskujusid võtta.¹⁰

Bandura järgi saab mallõpe alguse vaatlusest, millele järgnevad modelleerimine ning käitumisviiside struktureerimine. Õppimisel on Bandura järgi olulised nn assotsiatiivsed mudelid: me õpime rohkem nendelt, keda näeme, kellega lävime. Näiteks kujundab

---

⁸ Hayes, N. 2002. *Sotsiaalpsühholoogia alused*. Tallinn: Külim, 116.

⁹ Kidron, A. 2005. *Isiksus*. Tallinn: Mondo, 185-186.

¹⁰ samas, 186

noortekamp selle liikmete maailmapilti, teaduskollektiiv erialase slängi, religioosne rühmitus teatud kombeid ja riitusi.¹¹

Mõned isikud panevad oma staatuse, võimu või rolliga teisi end enam jälgima ja saavad sagedamini käitumise eeskujuks. Oluline on aga ka jälgitud käitumisviisi funktsionaalne väärtus – see, millist praktilist kasu sellest loodetakse saada. Enamasti jälgitakse rohkem väliselt meeldivat käitumist. Näiteks ahvivad Ameerika mustanahalised sageli valgete eluviise, noored neiud oma popmuusikaididoleid jne. Tuhandete inimeste eeskujuks on kompetentsed isikud, spetsialistid, edukad müügimehed, karismaatilised poliitikud, modellid ja filmitähed, niihästi Angelie Jolie kui ka Clint Eastwood. Kellegi eeskujuks võtmisel on oluline motivatsioon (huvi) midagi kasulikku või rikastavat üle võtta, kusjuures järgitakse mõistagi ka enda võimeid.¹²

1.2. Massikommunikatsiooniteooria

Denis McQuail toob oma massikommunikatsiooniteoorias välja, et massimeedia ja ühiskond sõltuvad teineteisest ja mõjutavad teineteist pidevalt (nii nagu ühiskond ja kultuuri). Meedia (kui kultuuriline tööstus) vastab ühiskonna informatsiooni ja meelelahutuse nõudmistele ning samal ajal stimuleerib uuendusi ja annab oma panuse sotsiaal-kultuurilise kliima muutumisse, mis vallandab uue nõudmise kommunikatsiooni järele.¹³

Nii ühiskondlikke kui kultuurilisi küsimusi käsitledes eeldatakse, et meediainstitutsioon tegeleb peamiselt teadmise tootmise ja levitamise ja selle sõna kõige laiemas tähenduses. Meedia määrab suures osas selle, kuidas me sotsiaalset reaalsust tajume ja mida me peame normaalseks, kujundab ühise avaliku elu ja jagatud kogemuse. Meedia on ka peamine standardite, mallide ja normide allikas. Kaasaegses ühiskonnas kaldub massimeedia väärtuste ja ideede osas üle võtma kooli, vanemate, religiooni, sugulaste ja kaaslaste varasemat rolli. Tõenäoliselt loob just meedia need elemendid, mis meil on teistega ühised, kuna me tänapäeval kasutame valdavalt samu meediaallikaid ja ühist meediakultuuri.¹⁴

---

¹¹ Kidron, A. 2005. *Isiksus*. Tallinn: Mondo, 187.

¹² sama.

¹³ McQuail, D. 2000. *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 56.

¹⁴ samas, 58

Olenemata põhjustest, miks inimesed massimeediat jälgivad, võib vastuvõetud informatsioon neis tekitada nii tahtlikke kui tahtmatuid muutusi, olemasolevat kinnistada või muutusi ära hoida. Kõik sõltub inimese enda iseloomust ja väärtushinnangutest, mis on noorel inimesel alles kujunemise järgus ning seega väga mõjutatav. Massikultuuril läbi meedia on võim valida, mida avalikkus kuuleb ja näeb. Oma valikuga, mida ja kui kaua näidata või kus ja kui pikalt kirjutada, loovad ajalehed, televisioon ja ajakirjad reaalsuse. See, kas meedia poolt edastatud reaalsus on tõde või mitte, on paljuski meedias töötavate inimeste eetikas kinni. Suurema reitingu või ajalehtede müügitiraaži nimel ollakse nõus tõde moonutama.

1.3. Massikommunikatsiooni ja meedia mõju süüvõimelistele alaealistele

Peale perekonna ja kaaslaste mõjutab laste sotsiaalset arengut ka vahetu elukeskkond, mis küllaltki suures ulatuses määrab nii perekonna kui ka lapse teiste suhtluspartnerite käitumise. Tänapäeval üldise sotsiaalse keskkonna mõju pidevalt suureneb ja kohaliku eripära roll laste sotsiaalse teadvuse kujunemisel väheneb. Seda põhjustab üldine globaliseerumine, mille põhilisteks tööriistadeks on massikommunikatsioon: ajakirjandus, raadio, internet, eriti televisioon. Teleri vaatamine on saanud meie elu lahutamatuks koostisosaks. Televisiooni kaudu koju tulnud maailm on nii arendavaks kui ka tasalülitavaks faktoriks.¹⁵

Ühtede lapsevanemate kiire elutempo, teiste saamatus ja oskamatus lapsi kasvatada on jätnud oma järeltulijad omapäi kasvama. Nagu teada, ei kannata loodus tühja kohta, ja nii ongi lapsevanema positsiooni sisse võtnud arvuti ja telekas. Need „asendusvanemad” teevad oma tööd suurepäraselt, laps ei kao kuhugi, vaid veedab tunde arvuti või teleri taga. Vanemad on veendunud, et arvuti on parem pahe kui näiteks Viru Keskuses hängimine. Alaealised on väga vastuvõtlik sihtgrupp kõigele väljastpoolt tulevale massikultuurile, kahjuks pole neil veel nii palju elukogemust ja tarkust, et head ja halba eristada. Paraku ei ole kõik meedia kaudu saadud informatsioon parim lastele. Kuigi näiliselt on laps turvaliselt kodus, ei tea me, mis toimub tema peas. Lapsed ei suuda alati halba heast eristada ning ajavad tihti virtuaalse elu segi tegelikkusega (ja vastupidi). Paljud negatiivsed kangelased on noortele eeskujuks ja see võib tõugata seadust rikkuvatele tegudele, lapsed

---

¹⁵ Krull, E. 2000. *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 154-155.

muutuvad agressiivsemaks. Vägivaldsed filmid, multifilmid ja arvutimängud naelutavad lapsi tundideks teleka ning arvuti taha. Autor arvab, et üks laste agressiivsuse tekitaja on vägivaldse informatsiooni üleküllus ja kerge ligipääs meie massiteabevahendite kaudu. Ka tekitab rohke arvuti ja teleri taga istumine liikumisvaegust. Lapsed, kes veedavad oma päevi virtuaalmaailmas, on päriselus kehvemad suhtlejad ning see tekitab pingeid laste vahel. Et noored veedavad suure osa oma päevast koolis, siis väljendub nende sotsiaalne ebaküpsus ning liigne vägivallaga kokkupuutumine meedia kaudu koolivägivallana.

Massikultuur kui ühendav element. Popkultuuri elemendid, mida loovad ja levitavad massiteabevahendid (raadio, televisioon, ajakirjad ja ajalehed) moodustavad massikultuuri. Massikultuur loob ühiväärtusi ja -suhtumist suurtes, heterogeenseses ühiskondades. Kuna industriaalühiskond rajaneb spetsialiseerumisel ning eriala- ja staatusgruppide eraldatusel, võib popkultuur olla ainus kultuur, mis on ühine enamikule ühiskonna liikmetele.¹⁶

Massikultuur on kultuuri liik, mida iseloomustab kultuuri tootmine laiadele rahvahulkadele. Ühelt poolt reguleerib inimeste käitumist riiklik seadusandlus, teiselt poolt massikultuur läbi massimeedia loodud nn oma kirjutamata seadustega. Varem rajasid lapsed oma käitumismudeli ning väärtushinnangute süsteemi perekonnas kehtiva mudeli ning süsteemi alusel. Nüüd on peresisene süsteem nõrgenenud, kuna vanematel on vähe aega ja üha rohkem asendavad lapsed mängudes vanemate tegevuse matkimise tegevusega, mida nad näevad kinos, televiisoris ja arvutimängudes. Muutunud on kangelaste struktuur, vähem soovitakse olla tubli pereisa, rohkem on eeskujuks alati võitlev musklimees.

Massikommunikatsioonil on tänapäeval eriline roll mitte ainult laste, vaid kõikide ühiskonnaliikmete sotsialiseerimises. Kuigi paljud kinnitavad oma sõltumatust massiteabest, mõjutavad trendid, hoiakud, iidolid, informatsioon jms neid kaudselt.¹⁷

Massikommunikatsioonil on noorsoole kahesugune mõju¹⁸:

- 1) televisioon ja muud massiteabevahendid toimivad üldkultuurilise teabe ja vajaliku informatsiooni kandjatena ning mõjutavad noorte arengut positiivselt;
- 2) massikommunikatsioon sisaldab rohkesti vägivalda, kuritegevust, ebaeetilisust, pornograafiat, seksuaalset lõtvust, mida alaealine ei suuda kriitiliselt hinnata. Illusoorne asotsiaalsus võib kujuneda ka noorte hulgas valitsevaks suundumuseks. Ühendriikides tehtud uuringud kinnitavad, et 2-11-aastased lapsed vaatavad telesaateid keskmiselt 27 tundi nädalas, keskkoolilõpetaja on näinud keskmiselt 350 000 reklaamklippi ja 18 000

---

¹⁶ Hess, B.B., Markson, E.W., Stein, P.J. 2000. *Sotsioloogia*. Tallinn: Külim, 257.

¹⁷ Aimre, I. 2005. *Sotsioloogia*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 148.

¹⁸ sama.

tapmist, muust vägivallast rääkimata¹⁹. Kogumis mõjutab see noorsoo sotsialiseerimist negatiivselt ning võib põhjustada ühiskonnas vägivalla ja kuritegevuse kasvu²⁰.

Massiteabevahenditest on palju kasu laste harimisel ja silmaringi laiendamisel. Samas on aga vägivalla ja kuritegevuse laialdane käsitlemine massimeedia vahendusel ohtlik noore inimese väärtushinnangute kujundamisel. Lapsevanema ülesanne on oma järeltulijatele selgitada massikultuuri positiivseid ja negatiivseid külgi ning vastavalt sellele neid suunata.

Soome teadlane Liisa Keltikangas-Järvinen märgib oma raamatus, et tänapäeva teabevahendid kujundavad kasvava lapse maailmavaadet enam, kui kasvatajad on valmis möönma. Televisioon räägib lastele, missugused nad on ja missugused on teised inimesed, ta õpetab, missugune on elu ja missugused väärtused, seadused ja ootused maailmas domineerivad ning mida on tulevikult oodata, sõltumata sellest, kas kasvatajad tahavad televisioonile seda rolli anda või mitte. Televisioonisaateid võib kasutada täpselt nii, nagu soovitakse, kas positiivsete või negatiivsete käitumismallide kinnistamiseks. Televisioon võib aidata lapse arengut juhtida soovitud suunas, kuid võib ka psüühilisele arengule kahju tekitada. Mõnikord on arutelu selle üle, kuidas televisioon ja video mõjutavad lapse psüühilist arengut, muutunud peaaegu mõistusevastaseks. Unustatakse, et mõju on üksnes programmi sisust. Televisioonis ei räägita kui vahendist, mida võib kasutada soovitud viisil ja eesmärgil. Televisiooni kahjulikust mõjust rääkimine on peaaegu täiesti jätnud varju keskustelu selle üle, kuidas televisiooni lastekasvatuses kasutada.²¹

1.3.1. Positiivsed mõjutused

Denis McQuail toob meedia mõjudena välja järgmised faktorid²²:

- 1) uudismälu tekkimine – meedias esitatud uudiste lühiajaline kognitiivne mõju;
- 2) individuaalse reaktsiooni teke – teate vastuvõtu ettekavatsemata või ettenägematu tagajärg üksikisiku jaoks;

---

¹⁹ Smelser, N.J. 1994. *Sotsiologija*. Moskva, 117.

²⁰ Aimre, I. 2005. *Sotsioloogia*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 148.

²¹ Keltikangas-Järvinen, L. 1992. *Agressiivne laps. Kuidas suunata lapse isiksuse arengut*. Tallinn: Koolibri, 111-112.

²² McQuail, D. 2000. *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 383-384.

- 3) arengu edendamine – kasutades kampaaniaid ja teisi mõjutamisvahendeid, muudetakse pikemaajaliselt personaalsete suhete võrgustikku ja kogukonna või ühiskonna võimustruktuure;
- 4) teadmiste levik – uudiste ja informatsiooni leviku tagajärjed sotsiaalsetes gruppides, mille puhul erilist tähelepanu pööratakse erinevat liiki meediaallikatele ja nende sotsiaalsele päritolule;
- 5) innovatsiooni levik – näiteks tehnoloogiliste uuenduste omaksvõtmise protsessi edendamine ühiskonnas läbi sagedase reklaami või suure avalikkuse tähelepanu;
- 6) sotsialiseerimine – meedia mitteformaalne panus õppimisse, normide ja väärtuste omaksvõtmisse ja käitumisootuste tekkimisse teatud sotsiaalsetes situatsioonides ja rollides;
- 7) reaalsuse defineerimine ja tähenduste konstrueerimine jne.

McQuaili poolt välja toodud meedia mõjud on enamasti positiivsed, rõhudes suuresti sellele, kuidas massimeedia inimesi sotsialiseerib, ühendab ning arendab²³.

Trükitud ja elektrooniline massimeedia pakub ühiskonnas nii meelelahutust kui ka haridust. Paljud inimesed saavad teada päevapoliitikast, kujundavad tulevikunägemuse ja seisukohad teiste inimeste suhtes ajalehtedest, televisioonist ja raadiost saadud mõjutuste baasil. Kuigi otsest põhjuse-tagajärje seost on raske luua, on meedial vaieldamatult suur mõjuvõim inimese kujunemise ja emotsioonidega manipuleerimise üle.²⁴

Tänapäeva noortel on suurepärased võimalused ennast arvuti ja televiisori abil mitmekülgsest harida. Õppimine on laste jaoks tehtud väga atraktiivseks. Kui veel 20 aastat tagasi oli õppevahendite valik suhteliselt kesine, siis nüüd on olukord vastupidine - tuleb omada ainult tarkust ja oskust enda jaoks parimad õppevahendid välja valida. Interneti teel on võimalik õppida kõiki asju, pole ime, kui kogu koolisüsteem 10 aasta pärast arvutisse üle kolib. Samuti levib informatsioon tänapäeval oluliselt kiiremini. Ka on Internet tänapäeva noorte seas väga populaarne suhtlusvahend.

---

²³ McQuail, D. 2000. *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 384.

²⁴ Hess, B.B., Markson, E.W., Stein, P.J. 2000. *Sotsioloogia*. Tallinn: Külim, 76.

1.3.2. Negatiivsed mõjutused

Siiski torkavad ühiskonnas järjest suuremat mõjuvõimu saavutava massimeedia puhul välja ka negatiivsed jooned, mille on oma meediakriitilises teoses välja toonud Kalle Lasn²⁵:

1. Müra – inimesed harjuvad järjest suurema müraga. Näiteks väidetakse, et ei saa tööd teha, kui puudub muusika või käivat televiisorit läheduses ei ole. Kuna inimesed on müraga järjest rohkem harjunud, püüab meedia tähelepanu äratamiseks tekitada järjest suuremat müra. Inimestest hakkavad saama simulatsioonisõltlased.
2. „Tehnilised sündmused” meedias – meediasündmused on püütud teha võimalikult atraktiivseks, et tarbijat konkreetse kanali küljes kinni hoida. Selleks täidetakse programm tihedalt võimalikult põnevate sündmustega, mis kutsuksid tarbijate organismides esile hormoonide eritumist. Võib öelda, et kvaliteet ohverdatakse reitingute nimel.
3. Vapustused – meedia on läinud üle hirmutamise müügile, kuna see erutab inimesi ning tõstab reitinguid. Tähtsaks osaks on saanud vägivalda, seksi ning muude šokeerivate sündmuste vahendamine. Autori arvates muudab laste kasvamine erootiliselt laetud meediakeskkonnas nende isikuomaduste põhialuseid. See moonutab inimeste seksuaalsust, muutes neid rahutumateks, agressiivsemateks ja vajeristlikumateks.
4. Reklaam kui ajupesu - reklaam saadab meid terve päeva. Inimesi pannakse neile endale teadmata tarbima ning just lapsed on eriti aldis soovima ilusaid asju, mida neile reklaami abil pähe määratakse.
5. Ebatõelised maailmad – inimeste käsutuses on järjest rohkem võimalusi ja ajendeid veeta oma aega küberruumis või asendada enda mõttetegevus televisiooni vaatamisega. Need on isoleeritud maailmad, mis erinevad suuresti reaalsest maailmast. Kerge on unustada oma ühiskondlik roll, reaalses maailmas eksisteerivad inimsuhted ning nende reeglid.
6. Empaatiavõime nõrgestamine – inimesi on tabanud niivõrd palju šokilaineid, et nad ei reageeri neile enam eriti. Reklaamitootjad on selle tõttu otsustanud muuta šokireklaamid veelgi räigemaks. Nad ei nõua publikult mitte taiplikkust ja ridade vahelt lugemist, vaid on otsekohesed ja morbiidselt häiriva iseloomuga. Selliste reklaamide tagajärjel nõrgeneb inimeste empaatiavõime, hääbub suutlikkus võtta tõsiselt sotsiaalseid probleeme ja tunda vastikust jõleduste suhtes.

---

²⁵ Lasn, K. 1999. *Kultuuritõkestus. Ameerika naeruvääristamine*. HarperCollins Publisher. Inc., 24-42.

7. Informatsiooni üleküllus – inimesed upuvad informatsiooni sisse, selle üle puudub kontroll ja me ei tea, mida sellega peale hakata. Informatsiooni ületootmise vastased kaitsemehhanismid on üles ütelnud, meie informatsioonivastane immuunsussüsteem ei toimi enam. Kaob vastastikku jagatav mõõtkava, mis aitaks meil sõnastada ühiselt mõistetavaid probleeme ning leida neile lahendus.

8. Info mitmekülgsuse kadumine – tekib kultuuriline ühtlustumine. Nt noored vaatavad MTVd, kuulavad sama muusikat, kannavad sarnaseid soenguid ja riideid üle terve maailma.

Lapsevanema roll on jälgida, milliseid saateid ja filme nende järeltulijad vaatavad. Televisiorist on saanud paljude jaoks justkui pereliige, mis mängib toanurgas ka siis, kui sealt keegi hetkel midagi ei vaata. Inimesed ei oska enam nautida vaikust, sest nad on harjunud, et ümberringi peab olema taustamüra, olgu selleks siis televiisor, raadio või mp-3 mängija. Noored käivad väljas ringi, kõrvaklapid peas, nad on justkui omas maailmas. Meedia kajastab paljusid sündmusi drastilisematena kui nad tegelikult on (et ikka uudis rohkem „müüks“). Nende huvitavate lugude kõrval tundub paljude noorte jaoks nende enda elu üsna igav ja tavaline ning siis proovitakse ise oma elu huvitavamaks teha, tihti vahendeid valimata ning seadust rikkudes. Reklaame vaadates tundub, et neid on aidanud teha lastepsühholoogid, sest miks muidu juba pooleaastased lapsed suunavad pilgu televiisorisse, kui kuulevad reklaami tunnusmeloodiaid. Sellega on lapse ja teleka vaheline sõprus alanud ja sealt on juba raske last välja tuua. Hetkel tundub, et reklaami sihtgrupiks ongi lapsed või vähese sissetulekuga madalama haridusega inimesed, kelle jaoks on oluline omada paljureklaamitud kaupa, et tunda ennast teistega võrdsena (sest teatud kauba omamine tõstab inimese eneseväärikust). Tuleb jälle välja meie materiaalseid väärtusi hindav ühiskond. Televisiooni ja arvuti vahendusel jõuab meieni palju ebatõenäolist ja ebainimlikku, lastel pole kahjuks veel küpsust ja tarkust, et saateid/filme adekvaatselt hinnata. Nii tundubki paljude jaoks normaalne, et jõuga võib nõrgema käest asju võtta ning vägivallaga lahendada probleeme (sest filmis ju tehti nii ja seda tegi nõ positiivne kanglane). Lapsevanema kohus on selgeks teha, et loomariigis kehtib küll tugevama reegel, aga selleks ongi antud inimesele mõtlemisvõime, et mitte jõu, vaid nõuga asju klaarida. Nõrgemaid tuleb aidata, mitte hävitada. Noorte empaatiavõime on tänu meedias kajastatavatele šokireklaamidele ja hirmsatele sündmustele nõrgenenud. Nii ei pane lapsed enam tähele, kui kellelgi on mure või probleem. See tundub nii väikese ja tühisena nende maailma suurte õnnetuste kõrval, mida meedia igapäevaselt kajastab.

1.4. Massikultuuri ja meedia mõju süüvõimeliste alaealiste hälbivale käitumisele

Sotsialiseerumine eeldab sotsiaalsete normide omandamist ning nende täitmist ühiskondlikus elus. Normide täitmise tasemest oleneb ühiskonna sotsiaalse korra ja kultuuri tase. Üldkehtivatest normidest kõrvalekaldumist nimetatakse sotsiaalseks hälbivuseks. Selles eristatakse omakorda formaalsete normide rikkumist (kriminaalsus ehk kuritegelik käitumine) ja mitteformaalsetest normidest kõrvalekaldumist (deviantne ehk hälbiv käitumine). Erinevus on eelkõige selles, et hälbiv käitumine (ehk hälbekäitumine) on suhteline (kõrvalekalle mingist kultuurinormist), kuritegelik käitumine on aga absoluutne (kehtestatud juriidiliste seaduste suhtes). Absoluutsus tuleneb kriminaalseadustikust ja kurjategijaks saab isikut nimetada ainult kohtuotsuse alusel.²⁶

Varasemad arusaamad hälbivusest on muutunud ning tähtsaks on saanud ühiskondlik reaktsioon. Hälbivuse määratlemisel on aluseks kolm tunnust: 1) normide rikkumine, 2) rikkumise avastamine ja 3) negatiivsed ühiskondlikud reaktsioonid. Hälbivus on laia diapasooniga: lärmamine, laamendamine, ropendamine, nudistlikud väljaasted avalikes kohtades ja muud sündsusetud teod või kommete, etiketi hülgamine. Hälbivus on laiem kui kuritegelik käitumine: esimene hõlmab teist. Sellise käitumise puhul kaldutakse mingist normist kõrvale.²⁷

Alaealine satub õiguskaitseorganite tähelepanu alla peamiselt kolmel juhul²⁸:

- 1) kui alaealine on sooritanud kuriteo,
- 2) kui teda on kuritarvitatud või omapäi jäetud ja
- 3) staatuse vastu eksimisel, s.t kui ta on sooritanud alaealisele lubamatu teo.

Staatuse vastu eksimine on kuritegu, mida ei peetaks õigusvastaseks juhul, kui selle sooritaks täiskasvanu. Koolist puudumine, pärast lubatud aega väljas liikumine, suitsetamine ja alkoholi tarbimine ning kodunt lubamatu lahkumine on kõik eksimised alaealise staatuse vastu.²⁹

---

²⁶ Aimre, I. 2005. *Sotsioloogia*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 176.

²⁷ samas, 177

²⁸ Hess, B.B., Markson, E.W., Stein, P.J. 2000. *Sotsioloogia*. Tallinn: Külim, 208.

²⁹ sama.

1.4.1. Koolivägivald

Samaaegselt vägivald tegeliku või arvatava kasvuga ühiskonnas, eriti seoses äärmuslike vägivaldajuhtumitega suurenes ühiskondlik ärevus, mis otsis lahendust meedia süüdistamises. Täna esineb tendents süüdistada paljude probleemide puhul Interneti, näiteks 1990.a lõpus USA koolides toimunud massimõrvades. Telekanalite arvu suurenemine ja regulatsiooni vähenemine teeb väikestele lastele kättesaadavaks senisest enam vägivalda (ja pornograafiat) sisaldavad programmid. Pidevalt toitu saav uskumus, et ekraanivägivald põhjustab vägivalda ja agressiivsust reaalses elus, on andnud alust tuhandetele uurimistöödele, kuid sellegipoolest ei jõutud kokkuleppele meedia mõju ulatuse suhtes.³⁰

Lowery ja De Fleuri andmetel jõuti USA Kirurgiaameti poolt 1960.a lõpus läbi viidud uurimustööde sarja põhjal kolmele põhijäreldusele³¹:

1. Televisiooni sisu on vägivallast küllastunud.
2. Lapsed veedavad aina rohkem aega vägivaldse sisuga programme jälgides.
3. Tõendid kinnitavad hüpoteesi, et vägivaldse sisuga meelelahutuse vaatamine suurendab agressiivse käitumise tõenäosust.

Algkoolilapsed istuvad päevas enam kui neli tundi televiisori ees. Seega isegi kauem kui viibivad koolis. Eriti pakuvad lastele huvi märulifilmid ja vägivald. Keskmise ameerika laps näeb kuni 18-aastaseks saamiseni telerist umbes 25 000 mõrva. Televiisorist võib kergesti sõltuvusse sattuda. Action ja power mõjuvad vaatajale elustavalt, tekitades positiivset mõjuvat erutus seisundit. Televiisor muutub lastele sageli vanemate aseaineks. Paljud lapsed hakkavad endale otsima eeskujusid telesaadetest, kuna vanematel ei ole oma lastega tegelemiseks piisavalt huvi. Nimetatud laste puhul tekib kergesti oht, et agressiivsete telesaadete vaatamise tulemusena hakkavad nad vägivalda aktsepteerima.³²

Televiisoril on märkimisväärne osa reklaami vahendamisel. Reklaamide vaatamine ärgitab suuresti meie laste tarbimishimu. Selline tarbimismaania võib saada laste puhul üheks vägivaldse ja kriminaalse käitumise esilekutsujaks. Nii võibki televiisor muutuda meie ühiskonnas teesillutajaks vägivallale, kahjustades laste õppe edukust, rikkudes nende

---

³⁰ McQuail, D. 2000. *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 389.

³¹ sama.

³² Penthin, R. 2003. *Agressiivne laps*. Tallinn: Greif, 42-43.

fantaasiamaailma, pärssides nende kõnearengut, ärgitades vägivallale ning soodustades liigset tarbimist.³³

Algkoolilapsed on eriti vastuvõtlik sihtgrupp massikultuuri mõjudele. Kõik tingimused soodustavad seda: koolipäev on lühike, peale kooli on enamasti aeg, mille laps veedab üksinda, sest vanemad on veel tööl. Vanemate meelest võib olla ju kõik korras – laps tuleb koolist, heal juhul õpib ja siis veedab aega teleri ning arvuti seltsis. Ta on turvaliselt kodus. Aga laps ei suuda veel otsustada, kas massimeedia vahendusel tulev info on just parim tema eakohasele arengule. Siin peakski olema lapsevanema kohustus läbi mõelda alternatiivsed vaba aja veetmise võimalused. On arusaadav, et lapse terve päev ei peaks olema sisustatud igasuguste ringide ja trennidega, sest tal peab aega jääma ka puhkamiseks. Kuid paar kolm lapsele sobivat trenni/ringi nädalas rikastab lapse teadmisi/oskusi ning sisustab tema vaba aega kvaliteetselt. Vanematel on süda rahul, et aeg, mis jääb lapse tundide lõpust vanemate tööpäeva lõpuni, on kvaliteetselt ja aktiivselt sisustatud. Kui algkoolilaps pole harjunud oma vaba aega kvaliteetselt sisustama, siis puberteedieas noort on juba väga raske hobidega tegelema panna, tal lihtsalt puudub vastav harjumus.

1996.a saadik ei ole katkenud õpilaste sooritatud mõrvade ahel Ameerika koolides ja tapatalgute ulatus on muutunud üha ärevusttekitavamaks³⁴:

1. 2. veebruaril 1996 laskis Washingtoni osariigis üks 14-aastane maha õpetaja ja 2 õpilast.
2. 19. veebruaril 1997 laskis Alaskas 16-aastane maha kooli direktori ja kaasõpilase.
3. Senine tipp on veresaun, mille korraldasid oma koolis 2 õpilast, 17-aastane ja 18-aastane, 20. aprillil 1999 Littletonis (Colorados): nad tulistasid surnuks 12 õpilast ja ühe õpetaja, haavasid 28 kaasõpilast, panid koolihoonesse üle 30 pommi ja tapsid siis iseendid. Nagu hiljem selgus, olid nad oma tegu väga hoolikalt plaanitsenud.

Loetelus on näitena välja toodud mõned Ameerika koolides toimunud tulistamised, kuna sellised asjad said alguse just sealt. Hiljem on selliseid tulistamisi aset leidnud ka erinevates Euroopa riikides. Siit võib järeldada, et Ameerika on eeskujuks teistele riikidele. Loomulikult oleks vale järeldada, et selliste vägivallategude eest vastutab televisioon, ja arvata, et sellega on fenomen ära seletatud. On veel sootuks teisigi, tõsiseid vägivalla põhjusi meie ühiskonnas. Sellegipoolest ei saa mööda minna ühest faktist: õpilased on külmaverelist inimeste mahakõmmutamist enne selle reaalsel toimepanemist kogenud

---

³³ Penthin, R. 2003. *Agressiivne laps*. Tallinn: Greif, 44.

³⁴ Patzlaff, R. 2003. *Tardunud pilk. Televisiooni füsioloogilised mõjud ja lapse areng*. Tallinn: Premark, 53-54.

arvutuid kordi ekraanil kui täiesti süütu, tagajärjedeta jäävat teatraalset meelelahutust. Isegi kui vägivaldse käitumise põhjusi tuleks otsida hoopis mujalt – igatahes teostamise jaoks andis ekraan neile küll kõikemõeldava tõuke, isegi võimaluse samastuda ”lahedate” kangelastega, kes noorukitele imponeerivad.³⁵

Õnneks pole Eestimaal veel siiani nii tõsiseid õnnetusi juhtunud. Arvestades seda, kuidas meie noored kõike maailmas toimuvat (eriti USA-s, paljude jaoks nõ Unistuste Maal) eeskujuks võtavad, pole mingi ime, kui ka meie koolid peagi sellise probleemiga reaalselt kokku puutuvad. Soomes on juba mitu koolitulistamist aset leidnud. Meie põhjanaabrid on hakanud karmi pilguga üle vaatama oma relvaloa andmise seadust. Ka Eestis on relva taotlemiseks vajalik psühhiaatri nõusolek. Mida teha, et juba eos ennetada selliseid jubedaid sündmusi? Eestis on tehtud mitmeid vägivalda ja noori käsitlevaid uuringuid.

Sotsiaalministeeriumi poolt 2007.a läbi viidud uuringus „Eesti teismeliste vägivaldatõlgendused” ilmneb, et lapsed ei taju, kui palju mõjutab massimeedia nende käitumist. Paljud lapsed mainisid, et nad kogevad vägivalda ilminguid televisiooni, eriti uudiste- ja politsei uudiste saadete vahendusel. Vägivallast uudistes ja politseisaadetes rääkisid nad kui ebameeldivast paratamatusest: kuna maailmas on palju vägivalda, siis uudised peavadki seda edastama. Ilmselt mõjutab meedia laste vägivaldsust ja suhtumist vägivalda, kuid lapsed ise ei näi seda endale teadvustavat, vähemalt nad ei tunnistanud seda. 7. klassi lapsed leidsid politseisaateid arutades, et need on „lahedad”.³⁶

Kristi Kõivu läbi viidud vägivalda–teemalisest uuringust „Vägivallaga seotud sündmused massimeedias ja õpilaste lähimas ümbruses” selgus, et põhikooli õpilastele (küsitleti 1764 põhikooli õpilast, keskmine vanus 13,54 aastat) meenusid kõige enam vägivaldsete filmikangelastena 3 meesnäitlejat – Arnold Schwarzenegger, Chuck Norris ja Jean Claude Van Damme, vägivaldsete multifilmikangelastega seoses meenus peaaegu pooltele multifilm „Tom ja Jerry”, vägivaldsete raamatukangelaste pingerida seostus eriti Mark Twaini raamatu „Tom Sawyer” kangelase Indiaani Joe`ga ning Eesti kirjandusest pärit kangelastega nagu Tasuja, Meelis ja Kalevipoeg. Vägivaldse filmi-, multifilmi ja raamatusündmusega seostus õpilastel mingi üldine (mitte konkreetne) vägivaldajuhtum – tapmine, mõrv, peksmine, kaklus, võitlus. Vägivallaga seotud lugu ajalehest polnud aga õpilaste arvates seotud vägivaldaaktidega üldiselt, vaid eelkõige meenusid konkreetset juhtumid. Kõige sagedamini meenusid lapsed vägivalda seoses koolikeskkonnaga –

---

³⁵ Patzlaff, R. 2003. *Tardunud pilk. Televisiooni füsioloogilised mõjud ja lapse areng*. Tallinn: Premark, 54-55.

³⁶ Strömpl, J., Selg, M., Soo, K., Šahverdov–Žarkovski, B. 2007. *Eesti Teismeliste vägivaldatõlgendused*. Tallinn: Auratrükk, 22.

kaklemist ja peksmist kui füüsilise agressiooni vorme ja psühholoogilises vormis toimuvat kiusamist eakaaslaste vahel. Uurimusest selgus, et õpilaste suhtumine erinevas keskkonnas toimuvasse kiusamisse ja vägivalda oli järgmine – kõige taunivamalt suhtusid õpilased ise kiusamisse ja vägivalda, tauniv suhtumine oli seotud lapse lähima ümbrusega ning kõige liberaalsem oli suhtumine kiusamisse ja vägivalda koolikeskkonnas.³⁷

Palju on vaieldud selle üle, kui suur süü vägivalla aina hoogustuvas kasvus on televisioonil ja videol. Korduvalt on räägitud, et vaatame liiga palju televiisorit ja kannatame vaegliikumise all. Televisioon on hea meelelahutuseks, ta on meile üheks oluliseks mõnuallikaks ning kogu maailma kohta informatsiooni ammutamise keskpunktiks. Ometi avaldab ta meile tohutut mõju. On välja arvatud, et üks 12-aastane laps on oma elus televisiooni ja video vahendusel näinud keskmiselt juba 14 000 mõrva. On tõestatud, et vägivallategude pealtvaatamine mõjutab järjekindlalt meie suhtumist jõu kasutamisse, muutes meid järelemõtlematuks. Inimestel, eriti lastel, on raske filmi ja tegelikkuse vahel vahet teha. Ja et filmis (eriti multifilmis) kallaletungi ohvrid kohe jälle rõõmsalt püsti tõusevad ning edasi tegutsevad, siis kaob enamikul varsti inimlik kaastunne. Tugevam võidutseb.³⁸

Lapsed, nähes korduvalt selliseid vägivallastseene, hakkavad ka ise agressiivsemalt käituma. On lausa vapustav, kui tihti tegelikus elus filmides nähtut matkitakse! Olukord muutub veelgi hullemaks, kui lapsed jäetakse omapead ega saa vanematega filmide üle vestelda. Eriti väiksemad lapsed usuvad, et kõik, mis nende silme ees toimub, ongi reaalsus. Kas pole siis mõisteta, milline tohutu suur mõju on televisioonil lapse maailmapildi kujunemisele? Teisest küljest jällegi näidatakse televisioonis kuritegusid palju rohkem, kui neid igapäevases elus esineb, ja see võib, vastupidi, suurendada hirmutunnet nii, et kurjategijat nähakse iga põõsa taga. Seegi mõjutab meie ühiskonna üldist kliimat ning eraldab aremad vägivaldsetest.³⁹

Ja veel ühel viisil avaldab televisioon meile mõju: laste ja noorukite poolt nii väga armastatud pärastlõunastes seebikates, mis osaliselt on juba kultusliku iseloomuga, näidatakse ülimalt luksust kui midagi täiesti tavapärast. See tekitab soovi kõike seda isegi omada või loob koguni ettekujutuse, et see on täiesti normaalne varustus täiesti normaalse elu jaoks. Miski ei vihja sellele, et need asjad tuleb kinni maksta ränga töö eest saadud rahaga. Täiesti loogiliselt saab siit ka oma tõuke noorukite seas nii laialt levinud raha või

---

³⁷ Lastekaitse Liit. 2002. *Lastekaitse Liidu seminari kokkuvõte "Ei vägivallale"*. Tartu: Paar, 16-27.

³⁸ Erb, H.H. 2000. *Vägivald koolis ja kuidas end selle eest kaitsta*. Tallinn: Odamees, 38.

³⁹ samas, 39

riideesemete väljapressimine. Aina sagedamini sunnivad ühed õpilased teisi kalleid rõivaid, hinnalisi jalatseid, väärtuslikke, firmamärkidega või muidu „kuumi” esemeid ära andma.⁴⁰

Kallite firmarõivaste ja teatud esemete omamine on varakapitalistliku ühiskonna märk. Lapsed näevad järjest vähem oma vanemaid, kes teenivad kogu aeg suurt raha ning kompenseerivad äraoldud aega oma järeltulijatele asjadega. Asjadel on peale tavaväärtuse (Adidase või Nike toss peaks täitma ainult jalavarju rolli) ka nõ staatuselik väärtus, st et kui sa tahad kuskile gruppi kuuluda, siis peavad sul olema teatud materiaalsed vahendid. Oluline ei ole inimese olemus, vaid omandatavad asjad. Siin saaks meedia väga palju ära teha noorte väärtushinnangute muutmisel. Praegu vaadates televiisorit või lugedes ajakirja on palju varjatud sporditarvete reklaami (mis firma riietega tehakse saates hommikuvõimlemist). Igasugune rõivaste taaskasutus on väga teretulnud. Kõikides kodudes pole võimalik osta lastele neid kuumi staatuse poolt nõutavaid esemeid. Nii lähebki üks osa noortest seda teed, et varastab need asjad endale, sest ta ei taha teistest kehvem olla.

1.4.2. Suitsetamine

Reklaamiseaduse⁴¹ § 17 lg 1 järgi on Eestis tubakareklaam keelatud. Tubakaseaduse⁴² (edaspidi TubS) § 27 järgi on alla 18 aasta vanusel isikul (alaealisel) suitsetamine või suitsuvaba tubakatoote tarvitamine keelatud. TubS § 28 lg 1 järgi on alaealisel keelatud omandada ja omada tubakatoodet. TubS § 28 lg 3 järgi ei tohi täisealine alaealisele tubakatoodet osta, pakkuda ega üle anda. TubS § 47 järgi on alaealisele ette nähtud sanktsiooniks tubakatoote tarvitamise eest ning TubS § 48 järgi tubakatoote omamise eest rahatrahv kuni 600.- krooni, mis on osutunud aga ebapiisavaks antud probleemi vähendamiseks.

See, et Eestis on tubakareklaam massiteabevahendite kaudu keelatud, on väga hea preventiivne tegevus. Väga tõhusalt mõjus ka mõni aasta tagasi tubakavastane sotsiaalreklaam, mis näitas selgelt, kuidas mõjutab pikaajaline suitsetamine (ka passiivne)

---

⁴⁰ Erb, H.H. 2000. *Vägivald koolis ja kuidas end selle eest kaitsta*. Tallinn: Odamees, 39-41.

⁴¹ Reklaamiseadus¹. 12. märts 2008. RT I 2008, 15, 108; RT I 2008, 47, 261.

⁴² Tubakaseadus¹. 04. mai 2005. RT I 2005, 29, 210; RT I 2008, 49, 272.

inimese organismi ning et kopsuvähi üks suuremaid tekitajaid on suitsetamine. Ka suitsetamise piiramine avalikes kohtades ning asutustes näitab ühiskonna taunivat suhtumist tubaka tarbimisse.

Kindlasti on võimalik kaudselt soodustada noorte suitsetamist meediavahendite kaudu, näiteks kui mõni noorte seas populaarne filmitegelane, kuulus inimene jne propageerib avalikult suitsetamist kui meeldivat lõõgastumisvahendit. Noored võtavad oma iidolite käitumismallid (nii positiivsed kui ka negatiivsed) üks-ühele üle.

Üldiselt võib arvata, et ühiskonna tauniv hoiak suitsetamisse on mõjutanud ka noori vähem suitsetama või siis vähemalt avalikult tunnistama, et suitsetamine on nõme, sest üldsuse üldine hoiak on selline. Massimeedia on siin väga tõhusat tööd teinud mitteduitsetamise propageerimisel. Massiteabevahendite kaudu saab noor inimene teada suitsetamisega kaasnevatest ohtudest, tubakareklaam on televisioonis keelatud, suitsupaki peal on kirjas hoiatavad sõnumid.

Klassidel on võimalik ühineda suitsuprii klassi projektiga (kusjuures osalevad juba 4.-5. klassid), see näitab, et riik tunneb suitsetamisele suunatud preventiivse tegevuse tähtsust.

Üldiselt jääb mulje, et alkoholi tarbimisse suhtub Eesti ühiskond palju liberaalsemalt kui suitsetamisse.

1.4.3. Alkoholi tarbimine

Alkoholiseaduse⁴³ (edaspidi AS) § 46 järgi on alaealisel alkoholse joogi tarbimine keelatud. AS § 47 lg 1 järgi on alaealisel keelatud omada või vallata alkoholset jooki. AS § 47 lg 2 järgi on alkoholse joogi pakkumine, võõrandamine või üleandmine alaealisele keelatud. AS § 71 järgi on alaealisele ette nähtud sanktsiooniks alkoholse joogi tarbimise eest rahatrahv kuni 600.- krooni ning AS § 72 järgi alkoholse joogi ostmise eest rahatrahv kuni 1200.- krooni, kuid need sanktsioonid on osutunud ebapiisavaks antud probleemi vähendamiseks.

Alkoholi tarvitamise arvestuslik kogus on meil ca 13 liitrit absoluutset alkoholi ehk puhast piiritust aastas inimese kohta. Eestile ei ole selles EL-i liikmesriikide seas võrdset.

Noorte riskikäitumine on aastatega levinud, eriti alkoholi tarvitamises. Kooliõpilaste eluviisi rahvusvahelisest regulaaruuringust aastatel 1999-2001 ja 2003 selgub, et

---

⁴³ Alkoholiseadus. 19. detsember 2001. RT I 2002, 3, 7; RT I 2008, 49, 272.

vähenenud on nende laste osakaal, kes ei ole kunagi purjus olnud. See näitaja on langenud 82%lt 1999.aastal 62%ni 2003.aastal. Kaks ja rohkem korda purjus olnud 13-aastaste osakaal on suurenenud tütarlaste 4%lt 13%le ja poistel 13%lt 25%le. 15-aastastest poistest on kaks ja rohkem korda ennast purju joonud 57%, samaealistel tütarlaste on see näitaja 42%.⁴⁴

Peaks oma riigi alkoholipoliitika üle vaatama ja vajadusel muutma. Üks võimalus on mõjutada noori läbi massiteabevahendite. Alkoholi reklaamimine televisioonis mõjutab oluliselt alaealisi ja noorukeid – lahja alkoholi reklaam oli kehtiva seaduse kohaselt lubatud alates kella 20-st ja kange oma alates kella 21-st (nüüd on reklaamiseaduse järgi alkoholi reklaam keelatud kella 07:00-st kuni kella 21:00–ni). Samal ajal näitavad kommertskanalid laupäevaõhtuti alates kella 21:00-st koguperefilme. Karsket eluviisi ei soodusta ka Eestis valitsev liberaalne alkoholipoliitika, mille põhjal alkohol on vaid üks kaup teiste kaubaartiklite seas. Viimasel ajal püütakse alkoholipoliitikat karmistada, näiteks on jõustunud üle-eestiline öine alkoholi jaemüügi keeld, suure etanoolisisaldusega alkoholi välireklaam on keelatud. Reklaamiseaduse § 28 lg 12 järgi on lubatud vähese etanoolisisaldusega alkoholi välireklaam. Alkoholi välireklaam peaks olema keelatud, olenemata reklaamitava joogi alkoholisisaldusest. Noored alustavad alkoholi pruukimist üldjuhul just lahjadest alkoholsetest jookidest, sealt edasi tulevad juba kangemad napsud. Alkoholism võib välja kujuneda isegi ainult lahja alkoholi (õlle, siidri) joomisest. Alkoholi ei saa vaadata kui kaupa, mida võib vabalt reklaamida tarbimise suurendamise huvides. Massimeedia kanalite kaudu on prominente näidatud sageli täidetud šampusepokaalidega, mistõttu alkoholi tarbimine on muutunud üldtunnustatud käitumise normiks. Samuti propageerivad alkoholiroomist igasugused õllefestivalid (kogupereüritus Õllesummer, Õlletoober). Kui veel 50 aastat tagasi peeti avalikus kohas purjuspäi tuigerdamist häbiasjaks, siis nüüd aktsepteerib ühiskond sellist käitumist.

Tervise Arengu Instituudi poolt 2008.a veebruaris läbiviidud uuringus selgub, et 4-17-aastased noored vaatavad telerit keskmiselt 171 minutit ehk veidi alla 3 tunni päevas. Tippkuudeks on veebruar ja detsember 195 minutiga, kõige vähem vaatab see sihtrühm telerit aga n-ö hooaja algus- ja lõpukuudel (septembris ja mais). Kogu vaatamisajast keskmiselt 71% pühendatakse kommertskanalite vaatamisele, ülejäänud 1/3 ajast aga on noored telerit vaadates Eesti kommertsreklaami mõjualast väljas. Kogu 4-17-aastaste kommertskanalite vaatamise ajast keskmiselt 40% ehk 49 minutit langeb ajatsooni, mil

---

⁴⁴ Aab, J. 2006. *Noorte alkoholitarvitamise seosed reklaamiga*. Õpetajate Leht, 24.11.2006.

alkoholireklaam on lubatud, st perioodi alates kell 20:00. Päevas näeb vähemalt ühte alkoholitelereklaami sõltuvalt kuust 6–37% 4-17-aastastest. Kõige madalam on see näitaja 2008.a jaanuaris, mil oli eetris väga vähe alkoholireklaami ning kõige kõrgem 2007.a aprillis ning novembris. 2007.a nägi 30,6% sihtrühma esindajatest päevas vähemalt ühte alkoholireklaami ning nende keskmine nägemiskordade arv oli 5,6.⁴⁵

Eesti ühiskond vajab hoolega läbimõeldud kogu rahva huve kajastavat alkoholipoliitikat, mis muudaks karskluse noorte seas elunormiks. Alkoholi toime võib ilma kindlate väärtussüsteemideta ühiskonnas osutada väga hävitavaks.

---

⁴⁵ Tervise Arengu Instituut. Alkoholireklaam ja noored 2008.
http://www2.tai.ee/teated/arenduskeskus/Uudised/Alkoholireklaam_kokkuvote.pdf 25.03.2009

2. ÜLEVAADE TAPA VALLAST JA KOOLINOORTE HÄLBEKÄITUMISE UURINGUTEST

2.1. Tapa valla üldiseloomustus

Tapa vald on moodustunud 2005.a oktoobris Tapa linna, Lehtse valla ja Saksi valla (va Kiku, Salda ja Pariisi küla, mis liitusid Kadrina vallaga) ühinemisel. Tapa linn on maakonnas suuruselt teine linn. Tapa vald on 262,8 km² suur ning jaguneb 5 kandiks (piirkonnaks): Tapa, Lehtse, Jäneda, Saksi ja Karkuse.⁴⁶

Tapa vallas elab 01. jaanuari 2008.a seisuga 8921 inimest. Tapa linna elanike arv on 6458, neist mehi 2906 ja naisi 3552, 14-17-aastaseid noori on vallas 479.⁴⁷

Tapa valla piirkonnas tegutseb 4 kooli: Tapa Gümnaasium - õpib 650 õpilast, Tapa Vene Gümnaasium - õpib 350 õpilast, Lehtse Põhikool - õpib 70 õpilast, Jäneda Põhikool - õpib 80 õpilast. Gümnaasiumites on tööl sotsiaalpedagoog ja psühholoog, kes vajadusel nõustavad ja aitavad õpilasi, kellel on probleeme koolis või kodus.

Seda piirkonda teenindab Rakvere politseiosakonna Tapa konstaablijaoskond, kus töötab 3 piirkondlikku politseiametnikku.

Vallas on sotsiaalosakond, Lehtse, Jäneda ja Saksi piirkonda teenindab koha peal sotsiaaltöötaja, igas piirkonnas on ka noorsootöötaja, kes tegeleb laste vaba aja organiseerimisega. Nii Tapal, Saksis, Jänedal kui Lehtses on noortel koht, kus vaba aega veeta.

⁴⁶ Tapa vald. <http://www.tapa.ee/> 25.03.2009

⁴⁷ Statistikaamet. <http://www.stat.ee/rahvastik> 06.04.2009

Noorsoopolitsei viibib ainult 2 korda nädalas Tapal, ülejäänud aja on ta Kadrinas või Rakveres. Piirkond on noorsoopolitsei jaoks liiga suur (Tapa vald, Kadrina vald, Vihula vald), ta ei tunne oma piirkonna lapsi.

Enne valdade ühinemist 2004.aastal registreeriti Tapa linnas ja Saksi vallas kokku 249 kuritegu, neist avastati 165 (66,3%), millest alaealine pani toime 47 (28,5%). 2008.aastal registreeriti Tapa vallas 286 kuritegu, neist avastati 195 (68,2%), millest alaealine pani toime 20 (10,3%). Võrdluseks on välja toodud eelnevatel aastatel vastavad näitajad: 2005.aastal 287/190 (66,2%)/48 (25,3%); 2006.aastal 296/223 (75,3%)/47 (21,1%); 2007.aastal 288/215 (74,7%)/23 (10,7%).⁴⁸

Samas enne valdade ühinemist 2004.aastal selgitati välja Tapa linnas ja Saksi vallas väärteomenetluse korras kokku 1185 õigusrikkujat, neist alaealisi 130 (11%). 2008.aastal selgitati välja Tapa vallas väärteomenetluse korras kokku 1665 õigusrikkujat, neist alaealisi 232 (13,9%).⁴⁹

Võrdluseks on välja toodud aastatel 2004-2008 vastavad näitajad (vt lisa 3).

2.2. Ülevaade varasematest noorte hälbekäitumise küsitlustest

Tapa vallas pole massikultuuri ja meedia mõju alaealiste hälbiva käitumise kujunemisele uuritud. Küll aga on uuritud noorte hälbivat käitumist. Tapa gümnaasiumis on 11. klassi õpilased teinud kooli lõpueksami asemel uurimustöid, millest paar käsitleb suitsetamist ja üks alkoholi tarvitamist noorte seas. Ka hõlmab üks bakalaureuse töö alkoholi tarvitamist Tapa Gümnaasiumi 5.-6. klassi õpilaste seas ja selle seost perekonnaga. Koolivägivalla kohta on teinud õpilaste seas küsitlusi Tapa gümnaasiumi sotsiaalpedagoog. Õpilaste vaba aja veetmise kohta on kohalikes koolides teinud uuringu valla kultuurispetsialist.

---

⁴⁸ Aruanne registreeritud kuritegudest Karistusseadustiku kuriteoliikide löikes andmebaasist POLIS Tapa vallas ja linnas aastatel 2004-2008.

⁴⁹ Õigusrikkumiste ja politseitegevuse aruanne andmebaasist POLIS Tapa vallas ning linnas aastatel 2004-2008.

2.2.1. Vaba aeg ja hobid

Tapa vallas on noortel mitmeid vaba aja veetmise võimalusi. Tapa linnas on lisaks kahele gümnaasiumile ka muusikakool 70 õpilasega, kust on võimalik saada muusikaline algharidus. Koolide juures töötavad mitmed ringid erinevatele huvigruppidele – koorilaul (70 õpilast), rahvatants (50 õpilast), näitering (20 õpilast), malering (10 õpilast), kunstiring (20 õpilast) jne. Spordihuvilised on koondunud SK Tapa ridadesse, kus on võimalik mängida käsipalli (120 õpilast), saalihokit (50 õpilast) ja jalgpalli (40 õpilast), maadelda (70 õpilast), teha kergejõustikku (30 õpilast). Käsipalli, kergejõustiku ja saalihoki huvilised on eestlased, jalgpalli armastavad mängida vene rahvusest noored, maadlust harrastavad nii eestlased kui venelased. Ka tegelevad mitmed MTÜ-d noorte vaba aja sisustamisega – MTÜ Männikumägi õpetab välja noori suusatajaid (20 õpilast), vallas tegutseb 4 noortekeskust. Seal on noortel võimalik õppida, mängida lauamänge, käia kunstiringis, mängida lauatennist. Noortele korraldatakse mitmeid laagreid ja üritusi. Vallas on 4 raamatukogu. Kultuurimajades töötavad mitmed noortele suunatud ringid.

2.2.2. Koolivägivald

Tapa gümnaasiumi sotsiaalpedagoog viis 2007.a kevadel Tapa gümnaasiumi 5.-9. klassi õpilaste seas läbi koolivägivalda puudutava küsimustiku. Valimis oli 251 last, neist 137 tüdrukut ja 114 poissi. Kõige enam (41 korda) esines koolis narrimist, 24 korral võeti lapselt midagi ära, 23 last ütles, et teda on püütud jalaga lüüa, oli ka hirmutamist (20 korda), valetamist (23 korda), ähvardamist peksa anda (26 korral). Esines ka asjade lõhkumist (14 korral) ning raha väljapressimist (10 korral). Küsimustikust selgub, et koolivägivald on väga mitmepalgeline alates narrimisest ning lõpetades raha välja pressimisega. Kõige rohkem esines kiusamiskäitumist 6. klassides 31,7%, kõige vähem 9. klassides 12,4%. See arv ei pruugi sugugi näidata, et 9. klassis on kiusamiskäitumist vähem kui nooremates klassides, pigem võib see näidata, et vanemad lapsed on koolivägivalla juba omaks võtnud ning ei peagi igat narrimist ja halvasti ütlemist kiusamiskäitumiseks.⁵⁰

---

⁵⁰ Terner-Boiko, A. 2007. Vägivallateemaline koolielu küsimustik. [Uurimistöo] Tapa: Tapa Gümnaasium.

Kõige rohkem esines füüsilist vägivalda ja ähvardamist sisaldavat kiusamiskäitumist (37,8%), sellele järgnes pilkamine (24%) ning hirmutamine (14,1%), kõige vähem oli karjumist (3,7%). Kindlasti muutub kiusamiskäitumine vanemates klassides varjatumaks, esineb vähem füüsilist vägivalda ning kasvab nn vaimse vägivalda osatähtsus (ka näiteks kellegi eiramine klassis on vägivald).

Samal aastal tegi sotsiaalpedagoog koolivägivalda teemalise küsitluse ka 10. ja 11. klassi õpilaste seas. Küsitluses osales 58 last, neist 22 poissi ja 36 tüdrukut.⁵¹

72% küsitletutest on näinud või kuulnud klassis toimuvat vaimset või füüsilist vägivalda. 55% juhtudest on olnud see üksikisikute vaheline konflikt. 37% juhtudest on see olnud grupi ja üksiksiku vaheline vägivald. 64% küsitletutest pole teinud mitte midagi, et olukorda parandada. 31% küsitletutest pole rahul psüühilise terroriga. Väljapääsu nähakse mõne õpilase koolist väljaheitmisena (11 õpilast), võrdselt 9 õpilast arvab, et olukorda parandavad vestlused, klassi ühisüritused või spetsialistide nõuanded.

2.2.3. Suitsetamine

Tapa gümnaasiumis on 2007.a 11. klassi õpilaste poolt läbi viidud 2 suitsetamisteemalist uurimistööd.

Esimeses töös uuris õpilane suitsetamist Tapa gümnaasiumi 11-14 aasta vanuste õpilaste seas. Analüüsimiseks tagastati 160 küsitluslehte, milles selgus, et suitsetamine ei ole 11-14-aastaste seas kuigi populaarne. 11-aastaste õpilaste seas leidub 2 suitsetajat (1 poiss, 1 tüdruk), 12-aastaste laste seas on neid samuti 2 (poisid), 13-aastaste õpilaste seas on 5 suitsetajat (2 tüdrukut, 3 poissi), 14-aastaste seas on see arv 3 (2 tüdrukut, 1 poiss). Noored on üldiselt hästi teadlikud suitsetamisega kaasnevatest riskidest ning enamus lubab tulevikus suitsetamise maha jätta. Enamusel 11-14-aastastel õpilastel, kes suitsetavad, suitsetab vähemalt ka üks vanematest. Seega on kodu mõju selles valdkonnas väga tugev, samuti oli oluline sõprade hoiak suitsetamise suhtes.⁵²

Teises uuringus tegi õpilane töö suitsetamisest Tapa gümnaasiumi 9. klassides. Uurimuses osales 26 poissi ja sama palju tüdrukut vanuses 14-18 aastat. Üle poolte noortest (60%)

---

⁵¹ Terner-Boiko, A. 2007. Vägivallateemaline koolielu küsimustik. [Uurimistöö] Tapa: Tapa Gümnaasium.

⁵² Lööper, K. 2007. Suitsetamine Tapa Gümnaasiumi 11-14-aastaste õpilaste seas. [Uurimistöö] Tapa: Tapa Gümnaasium.

pidasid suitsetamist nõmedaks, 4% lahedaks tegevuseks. 32% ei arvanud suitsetamisest midagi ning 4%, et see on igäühe enda asi. 43% vastanutest arvas, et suitsetama hakatakse, kuna tahetakse jäljendada oma kaaslasi. Kõik õpilased teadsid, et suitsetamine kahjustab tõsiselt tervist. Küsitletud 52 õpilasest suitsetab 25 (48%) ja neist 60% on tüdrukud. Ka 9. klassi õpilased pidasid suurimateks mõjutajateks vanemaid ning kaaslasi.⁵³

Huvitav on see, et nende noorte seast, kes peavad suitsetamist nõmedaks, suitsetab ikkagi teatud protsent. Autor arvab, et 11-14 aasta vanuste õpilaste seas on suitsetajaid rohkem kui küsitlusest välja tuleb, sest juba 9. klassis suitsetavad ankeedi järgi pea pooled. Võimalik, et õpilased ei julgenud küsitlusele ausalt vastata (kartsid õpetajate reageeringut, politsei kohale kutsumist). Murelikuks tegi ka fakt, et küsitletud õpilaste seas oli rohkem tüdrukutest suitsetajaid. Noorte head teadmised suitsetamise kahjulikkusest näitavad, et massimeedia nn "ajupesu" on selles osas vilja kandnud.

2.2.4. Alkoholi tarbimine

Tapa gümnaasiumi 11. klassi õpilane viis 2006.a läbi uurimuse alkoholi tarbimisest Tapa gümnaasiumi 8. ja 11. klassi õpilaste seas. Uurimuses osales 8. klassi õpilastest 57 ja 11. klassi õpilastest 38 noort. Küsitlusest selgus, et 100% 11. klassi õpilastest on tarvitanud alkoholi, 8. klassis oli see protsent 96. 35% küsitletutest proovis alkoholi esmakordselt alla 10-aastaselt. 76% 8. klassi õpilastest ja 74% 11. klassi õpilastest tarvitas alkoholi enda algatusel, sõprade mõjutusel tarvitajaid oli vastavalt 20% ja 26%. 26% 8. klassi õpilastest tarvitab alkoholi vähemalt korra nädalas, alkoholi ei tarbi (või enam ei tarbi) 7% õpilastest. 11. klassis tarvitab alkoholi vähemalt kord nädalas 5% vastanutest, alkoholi ei tarbi (või enam ei tarbi) 7% õpilastest. Tähelepanelikuks teeb see, et oluliselt rohkem tarvitatakse alkoholi 8. klassis. Mõlema klassi õpilaste seas olid kõige populaarsemad kohad alkoholi tarvitamiseks peod ja sõpradega väljas käimised. Kodus alkoholi tarbivaid õpilasi oli 11. ja 8. klassis vastavalt 21% ja 23%.⁵⁴

Uurimuse vastused teevad väga murelikuks ning näitavad, et alkoholi probleem on väga suur. Siin oleks väga oluline tõhus võrgustikutöö (noorsoopolitsei, sotsiaalpedagoog,

---

⁵³ Väli, A.L. 2007. Suitsetamine Tapa Gümnaasiumi 9. klassides. [Uurimistöo] Tapa: Tapa Gümnaasium.

⁵⁴ Mäe, M. 2006. Alkoholi tarbimisest Tapa Gümnaasiumi 8. ja 11. klassi õpilaste seas. [Uurimistöo] Tapa: Tapa Gümnaasium.

klassijuhataja, lapsevanemad). Küsitlusest selgub, et noored saavad avalikus kohas päris vabalt alkoholi pruukida ning üle viiendiku õpilastel on võimalus seda teha lausa kodus.

2004.a viis Tallinna Ülikooli tudeng läbi bakalaureusetöö teemal laste suhtest alkoholiga ning selle sõltuvust tema perest. Valimisse kuulusid ka Tapa gümnaasiumi 5. ja 6. klassi õpilased. Küsitluses osales 49 õpilast (26 tüdrukut ja 23 poissi) vanuses 11-13 aastat. Küsitlenutest on alkoholi proovinud 30 last, enne kooliiga s.o 7 eluaastat on alkoholi proovinud 2 last. 19 last väitis end kasutavat ainult lahjasid alkoholiseid jooke, kangeid alkoholiseid jooke pruugib 3 last. Kõige sagedamini proovivad lapsed alkoholi kodus (34 last), peol, sõprade juures. Kõige sagedamini pruugivad noored alkoholi koos vanematega. Kellelgi küsitletuist pole alkoholi tarvitamisega ette tulnud probleeme koolis või kokkupuuteid politseiga. Alkoholi proovivad pigem need lapsed, kelle ema-isa tarvitavad sageli vägijooke.⁵⁵

Vallas tehtud uuringud on kirjeldavad ja mõtlemapanevad. Murelikuks teeb küsitlustest välja tulnud tõsiasi, et hälbiva käitumisega puutuvad noored kokku juba varases eas. Paljudel juhtudel on vanemad oma laste hälbivast käitumisest teadlikud, kuid reageeritakse sellele alles siis, kui asi on jõudnud õppenõukogusse või politseisse. Sellest tulenevalt peaks vallas tegema uuringuid, mis analüüsiks ja selgitaks hälbiva käitumise põhjuseid noorte seas.

---

⁵⁵ Lomp, K. 2004. Lapse suhe alkoholiga ning selle sõltuvus tema perest. [Bakalaureusetöö] Tallinn: Tallinna Ülikool.

3. KOOLINOORTE KÜSITLUSTULEMUSED, NENDE ANALÜÜS JA TÕLGENDAMINE

3.1. Valimi moodustamine

Tapa vallas on 14-17-aastaseid noori 479⁵⁶. Uurimistöo valimi moodustavad Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klasside 271 õpilast, mis moodustab 56,6% vallas elavatest süüvõimelistest noortest. Ankeedid saadeti täitmiseks Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klassi õpilastele. Vene kooli õpilaste jaoks koostati venekeelne ankeet (vt lisa 2). Uurimisstrateegiana kasutatakse kvantitatiivset uurimisstrateegiat. Töö käigus saadavaid andmeid kasutatakse ainult selles uurimuses, andmed ei kuulu avaldamisele kolmandatele isikutele. Küsimustik on anonüümne ja küsitluse läbiviimise tehnika võimaldas säilitada vastajate anonüümsuse.

3.2. Uurimismeetod ja –instrument

Andmekogumise meetod on anketeerimine, uurimisinstrument on ankeet. Ankeet koosneb 22 küsimusest, millest 17 on valikvastustega ning 5 on avatud küsimused. Ankeedi esimene osa sisaldab küsitletava üldandmeid, teine osa hõlmab vaba aja veetmise küsimusi, seejärel tulevad küsimused, mis puudutavad suhtumist alkoholi tarvitamisse, suitsetamisse ning koolivägivalda ja selle seost massikultuuri mõjuga. Lõpuks on küsimused, mis puudutavad anketeeritava isiklikku kogemust politsei ning õigusrikkumistega ja missuguseid abinõusid võtaks küsitletav ette, et vähendada hälbivat käitumist noorte seas.(vt lisa 1 ja 2)

---

⁵⁶ Statistikaamet. <http://www.stat.ee/rahvastik> 06.04.2009

3.3. Ankeedi üldandmed ja analüüs

Kokku saadeti koolidele 271 ankeeti, neist täideti 241. Eesti kooli saadeti 197 ankeeti (vt lisa 1), neist 176 täideti. Vene gümnaasiumisse saadeti 74 ankeeti (vt lisa 2), neist täideti 65. Eesti kooli 176 vastajast oli tütarlapsi 105 ning noormehi 71, vene koolis olid vastavad arvud 33 ja 32. Kokku täitsid ankeedi 138 tütarlast ja 103 noormeest.

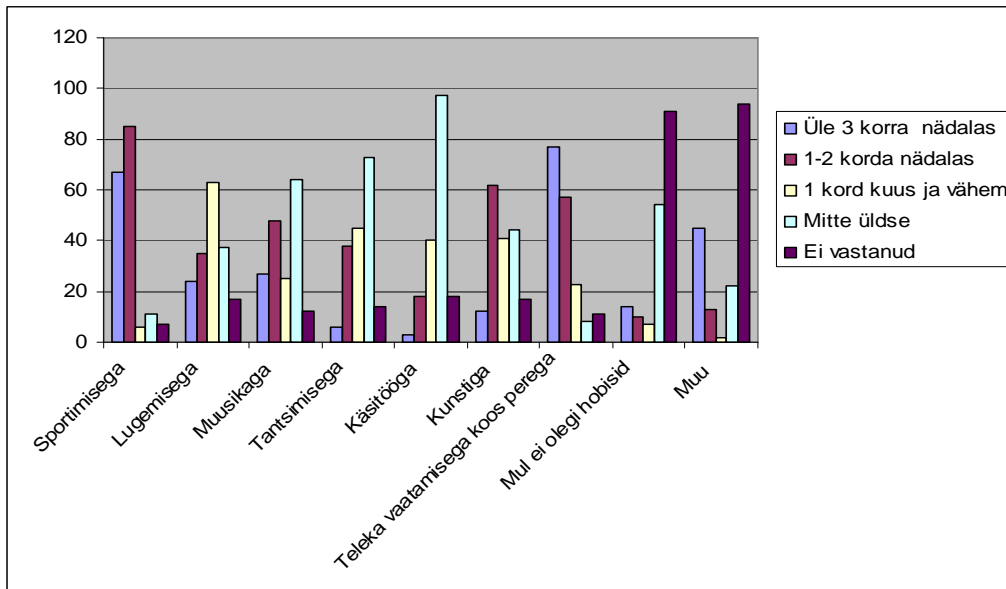
Kõige rohkem oli 17-aastaseid vastajaid - eesti koolis oli neid 56 ja vene koolis 19; järgnesid 15-aastased, keda oli vastavalt 54 ja 19; seejärel 16-aastased, keda oli vastajate seas 45 ja 16 ning kõige vähem oli vastajate seas 14-aastaseid, vastavalt siis 21 ja 11 (vt lisa 4). Andmeanalüüsi meetodina kasutatakse ühemuutuja statistilist analüüsi, illustreerivas andmeesitluses kasutatakse tulp- ning sektordiagramme. Avatud vastuste kohta tehakse sisuanalüüsi ja tematiseeritakse vastused.

3.3.1. Vaba aeg ja hobid

Kuna eesti ja vene kooli noortel on erinev kultuuriline taust, hobid ja vähene omavaheline kokkupuude, siis peeti mõistlikuks täpsema ülevaate saamiseks neid eraldi analüüsida. Samuti erineb väga palju kahe kooli õpilaste massimeedia kanalite kasutamine.

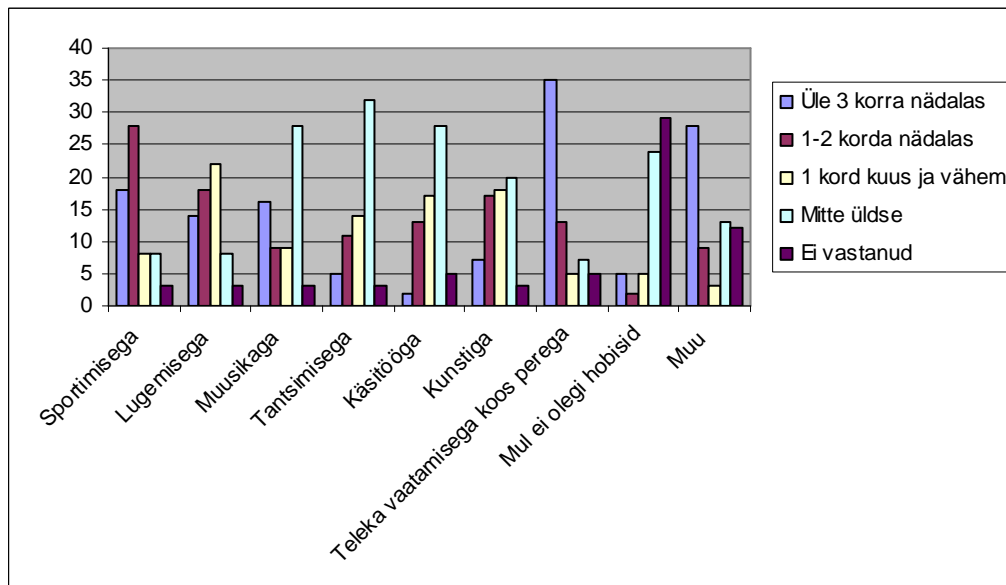
Küsimusega vaba aja veetmise kohta taheti välja uurida, kui tihti noored oma hobidega tegelevad ning kuidas nad oma vaba aega veedavad. Tapa gümnaasiumi õpilastest tegeles aktiivselt üle 3 korra nädalas teleka vaatamisega koos perega 77 ning sportimisega 67 noort. 1-2 korda nädalas tegeles sportimisega 85 vastajat, 62 õpilast tegeles kunstiga, 57 teleri vaatamisega koos perega ja 48 harrastas muusikat. Lugemisega tegeles 63 õpilast 1 kord kuus ja vähem, sama harva tegeles 41 õpilast kunstiga ja 40 õpilast käsitöoga. 54 õpilasel polnud üldse hobisid.(vt joonis 1)

Joonis 1. Tapa gümnaasiumi õpilaste hobid

Vene kooli õpilaste vastustest samale küsimusele selgus, et koos perega vaatas telekat rohkem kui 3 korda nädalas 35 koolinoort, 28 õpilast tegelesid muude hobidega. 1-2 korda nädalas tegeles spordiga 28 vene kooli õpilast, 18 õpilast armastas lugeda ning 17 tegeles kunstiga. 1 kord kuus ja vähem tegeles lugemisega 22 õpilast, 18 õpilast tegeles kunstiga ja 17 harrastas käsitöö tegemist. 24 õpilasel polnud üldse hobisid. (vt joonis 2)

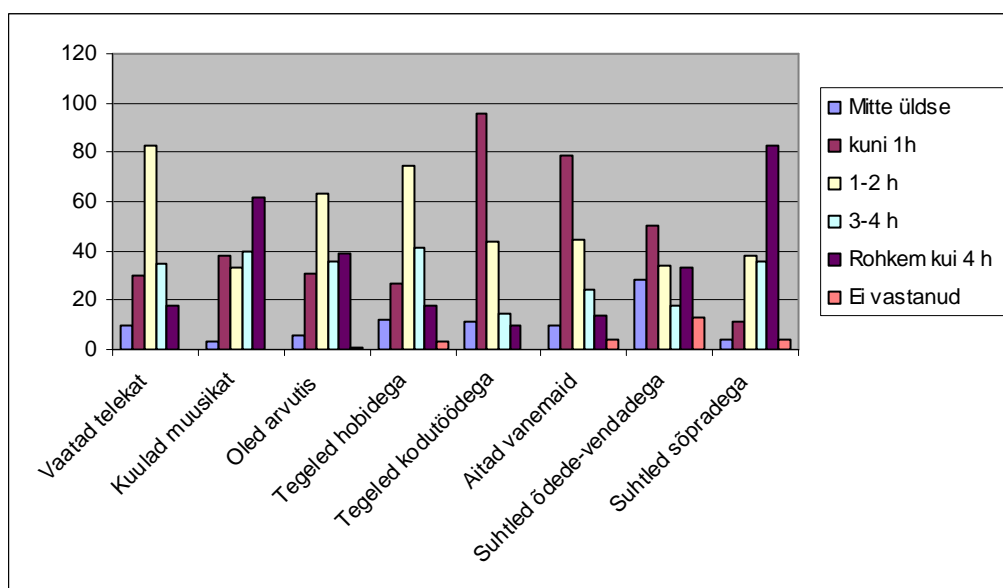

Joonis 2. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste hobid

Vastustest selgus, et kõige populaarsem vaba aja veetmise vorm oli mõlema kooli õpilaste jaoks teleka vaatamine koos perega (46,5%).

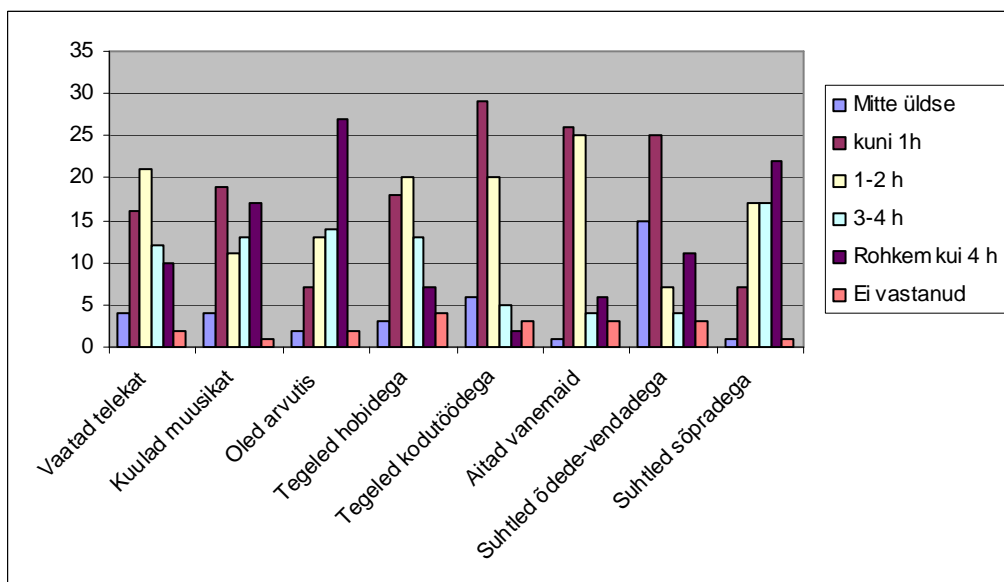
Võrdluseks on välja toodud eraldi politseiga kokku puutunud (hälbiva käitumisega) 92 noore vastused, kellest 46,7% vaatas koos perega telekat üle kolme korra nädalas. Politseiga mitte kokku puutunud noorte seas oli see kõige väiksem – 46,3%.

Joonisel 3 on välja toodud, mitu tundi päevas keskmiselt õpilane tegeles õppimise kõrval muude tegevustega. Sellele vastas 96 eesti kooli õpilast, et tegeles kodutöödega kuni 1 tund päevas, 79 õpilast aitas vanemaid ning 50 suhtles õdede-vendadega. 1-2 tundi päevas vaatas telekat 83 vastajat, 75 õpilast tegeles sama tihti hobidega, 63 õpilast olid arvutis, 45 õpilast aitas vanemaid ning 44 õpilast tegeles kodutöödega. 3-4 korda päevas tegeles hobidega 41 õpilast, 40 kuulasid muusikat. Rohkem kui 4 tundi päevas suhtles sõpradega 83 õpilast, 62 kuulas muusikat ning 39 oli arvutis.

Joonis 3. Tapa gümnaasiumi õpilaste vaba aja veetmise viisid

Joonisel 4 vastas samale küsimusele 29 vene kooli õpilast, et tegeles kuni 1 tund päevas koduste töödega, 26 õpilast aitas sama tihti vanemaid ning 25 suhtles õdede-vendadega. 1-2 tundi päevas aitas oma vanemaid 25 õpilast, 21 õpilast vaatas telekat, 20 tegeles hobidega ning sama palju õpilasi koduste töödega. 3-4 tundi päevas suhtles sõpradega 17 vastanut, 14 olid arvutis ja 13 õpilast tegelesid hobidega või kuulasid muusikat. Üle 4 tunni päevas veetis arvutis aega 27 õpilast, 22 suhtles sõpradega ning 17 kuulas muusikat.

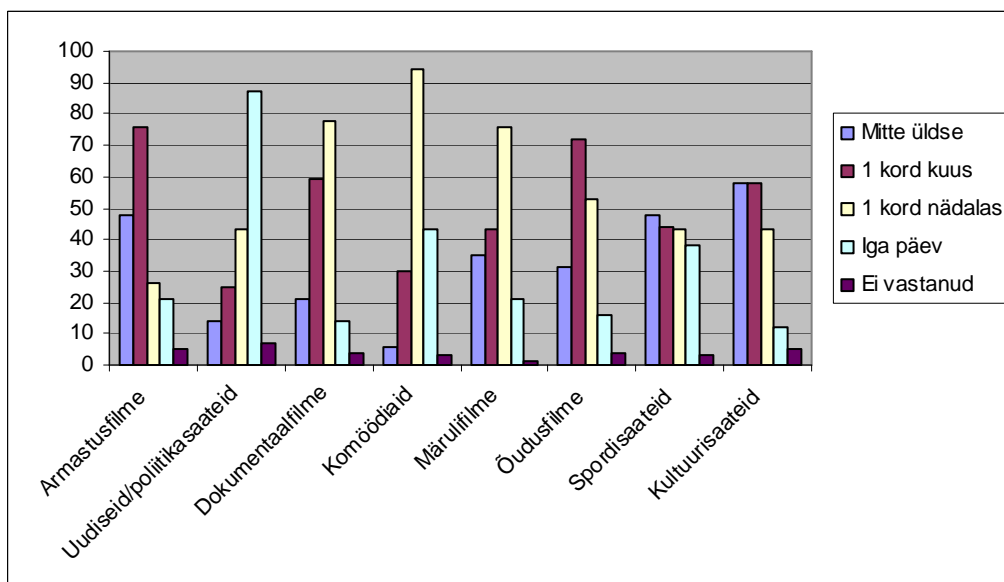

Joonis 4. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste vaba aja veetmise viisid

Vastustest selgus, et 3 ja rohkem tundi päevas oli arvutis 48,1% kõigist vastanutest.

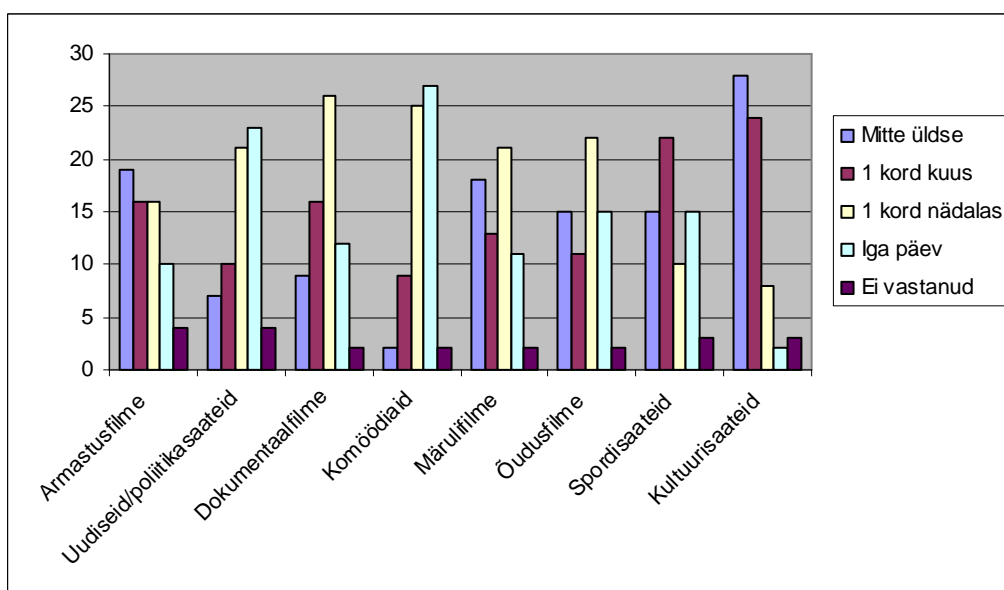
Politseiga kokku puutunud noorte seas oli see 51,1%. Noorte seas, kes ei ole kokku puutunud politseiga, oli see kõige väiksem - 45,6%.

Joonisel 5 välja toodud küsimusele, milliseid filme ja saateid noored eelistasid, vastas 58 eesti kooli õpilast, et ei vaadanud üldse kultuurisaateid, 48 õpilast ei vaadanud armastusfilme ning sama palju ei vaadanud spordisaateid. 1 kord kuus vaatas armastusfilme 76 vastajat, 72 õudusfilme ning 59 dokumentaalfilme. 1 kord nädalas vaatas komöödiaid 94 õpilast, dokumentaalfilme 78 ja märulifilme 76 õpilast. Iga päev vaatas uudiseid/politikasaateid 87 õpilast, 43 vaatas komöödiaid ning 38 spordisaateid.

Joonis 5. Tapa gümnaasiumi õpilaste filmide vaatamise eelistused

Joonisel 6 andsid samale küsimusele vene kooli õpilased järgmised vastused: 28 õpilast ei vaadanud üldse kultuurisaateid, 19 ei vaadanud armastusfilme ning 18 märulifilme. 1 kord kuus vaatas kultuurisaateid 24 vastanut, 22 vaatas spordiülekandeid ja 16 armastus- või dokumentaalfilme. 1 kord nädalas vaatas 26 õpilast dokumentaalfilme, 25 komöödiaid ning 22 õudusfilme. Iga päev vaatas 27 õpilast komöödiaid, 23 õpilast uudiseid ning 15 õpilast õudusfilme või spordisaateid.

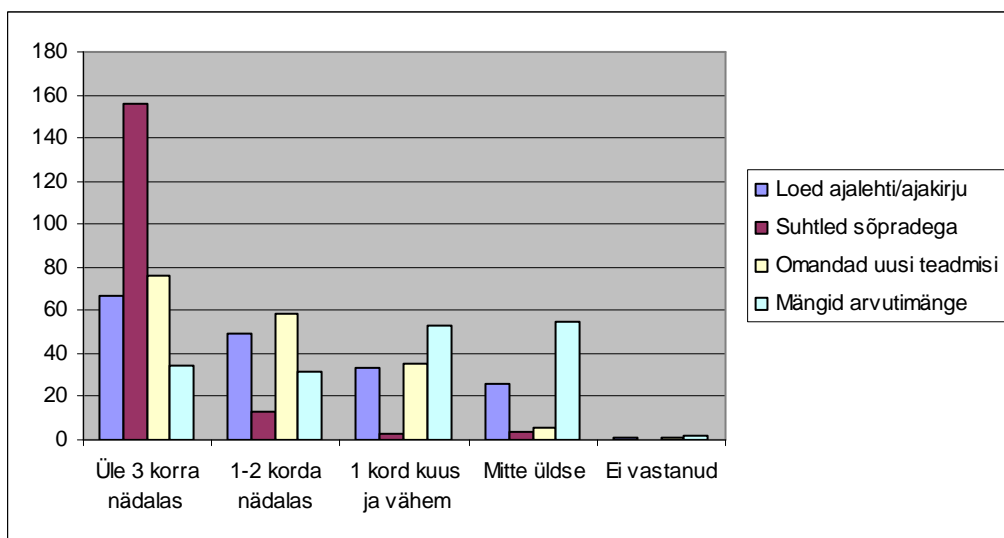

Joonis 6. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste filmide vaatamise eelistused

Vastuste analüüsi põhjal võime järeldada, et märuli- ja õudusfilme vaatas vähemalt 1 kord nädalas 71,4% kõigist vastanutest.

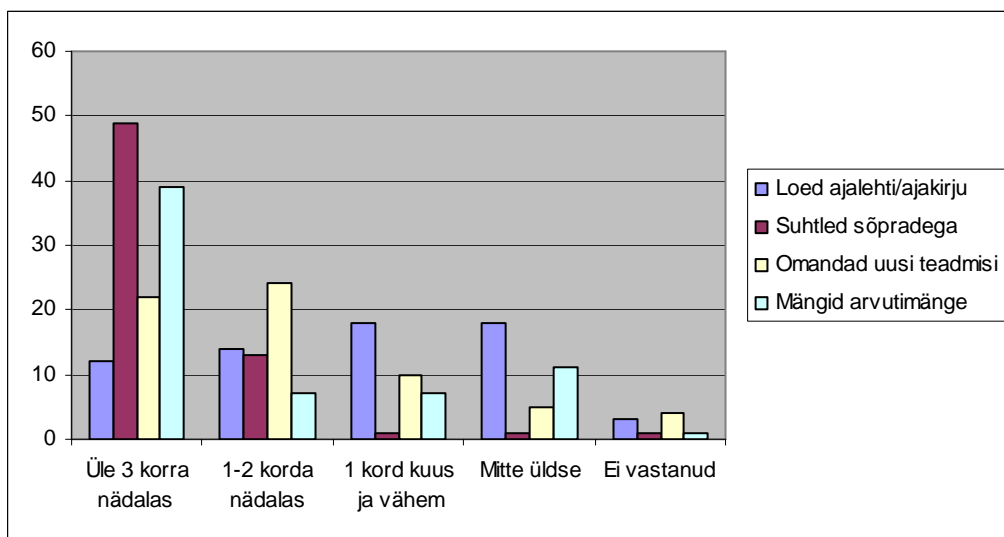
Politseiga kokku puutunud noortest vaatas samu filme vähemalt 1 kord nädalas 78,3%. Politseiga mitte kokku puutunud noorte seas oli see kõige väiksem – 67,8%.

Joonisel 7 välja toodud küsimusele arvuti kasutamise kohta, vastas 156 õpilast, et suhtles arvutis sõpradega üle 3 korra nädalas, 76 omandas uusi teadmisi ning 67 luges ajalehti/ajakirju. 1-2 korda nädalas omandas uusi teadmisi 58 vastajat, ajalehti/ajakirju luges 49 õpilast ning 32 mängis arvutimänge. 1 kord kuus ja vähem mängis arvutimänge 53 õpilast, 35 omandas uusi teadmisi ning 33 luges ajalehti/ajakirju. 55 õpilast vastas, et ei mänginud üldse arvutimänge ja 26 ei lugenud ajalehti/ajakirju.

Joonis 7. Tapa gümnaasiumi õpilaste arvuti kasutamise viisid

Joonisel 8 näidatud samale küsimusele vastas 49 vene kooli õpilast, et suhtles rohkem kui 3 korda nädalas sõpradega, 39 mängis arvutimänge ja 22 omandas uusi teadmisi. 1-2 korda nädalas omandas arvutis uusi teadmisi 24 õpilast, 14 luges ajalehti/ajakirju ja 13 suhtles sõpradega. 1 kord kuus luges ajalehti/ajakirju 18 vastajat, 10 omandas uusi teadmisi. 18 õpilast märkis, et ei lugenud üldse arvutis ajalehti/ajakirju ning 11 õpilast ei mänginud üldse arvutimänge.

Joonis 8. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste arvuti kasutamise viisid

Vastustest selgus, et üle 3 korra nädalas mängis arvutimänge 30,3% kõigist vastajatest. Eraldi tuleks ära märkida, et eesti noorte seas mängis arvutimänge 34 vastajat 176-st (19,3%), vene koolis oli see arv aga 39 65-st (60%).

Politseiga kokku puutunud noorte seas oli see protsent 32,6. Politseiga mitte kokku puutunud noortel oli see kõige väiksem – 28,2%.

Kuna oli alust arvata, et noored veedavad suurema osa oma vabast ajast televiisori taga, siis püüti välja selgitada, milliseid saateid ja sarju noored eelistavad vaadata.

Eesti kooli õpilaste seas oli kõige populaarsem kanal Kanal 2 (48 õpilast), teisel kohal oli TV 3 (44 õpilast). Noorema vanuseastme (8.-9. klass) lapsed vaatasid meelsamini TV 3 (30 õpilase lemmikkanal), seevastu 10.-11. klassi õpilased eelistasid Kanal 2-te (26 korral). Kolmandal kohal oli MTV (26 lapse eelistus). Populaarne oli ka kanal Discovery, seda vaatas meeeldi 13 õpilast.

Vene kooli õpilaste seas oli kõige populaarsem kanal PBK (Pervõi Baltijski Kanal), seda eelistas 20 noort, teisel kohal oli kanal 3⁺, mida vaatas meeeldi 15 õpilast ning kolmandal kohal MTV (11 õpilast). 65-st õpilasest 41 ei vaadanud üldse Eesti kanaleid. (vt lisa 5)

Eesti noorte seas oli kõige populaarsem seriaal "Kodus ja võõrsil", see oli 39 lapse lemmiksaateks. Populaarsuselt teine oli uudistesaad "Reporter" (33 õpilase eelistus), kolmandal kohal oli "Top Gear" (27 õpilast). Veel oli laste seas populaarne "C.S.I. New York" ja "Ameerika supermodell", need saated märkis oma lemmikuks vastavalt 25 ja 22 õpilast.

Vene kooli 16-st õpilasest, kes vaatasid Eesti kanaleid, pidas kõige populaarsemaks uudistesaadet "Reporter" 10 noort, Aktuaalse kaamera mainis ära 7 õpilast ning 3 õpilast pidas "Tõe hetke" oma lemmikuks.(vt lisa 6)

Vastuste analüüsi põhjal võime järeldada, et tõsiseid ja harivaid saateid vaadati üldiselt vähe. Noored eelistasid meeleolukat uudistemagasi ja erinevaid seriaale. Palju vaadati erinevaid tõsielusaateid.

Ankeedis esitatud küsimuse ajalehtede ja -kirjade lugemise kohta taheti teada saada, missuguseid meediaväljaandeid noored eelistavad.

Eesti koolinoorte seas oli kõige populaarsem meediaväljaanne "Õhtuleht", mis oli 70 õpilase lemmik, teisel kohal oli "Postimees" (42 õpilast) ja kolmandal "Cosmopolitan" 40 häälega. Kohalikke lehti "Virumaa Teataja" ja "Sõnumed" märkis ära vastavalt 24 ja 13 õpilast, kusjuures valla lehte lugesid aktiivsemalt just 8.-9. klassi õpilased (12 korral). Poiste seas olid populaarsed erinevad auto- ja tehnikaajakirjad, siingi olid aktiivsemad nooremad lugejad, 8.-9. klassi poistest mainisid 22 erinevaid auto- ja tehnikaajakirju, mida oli poole rohkem kui vanemate poiste seas.

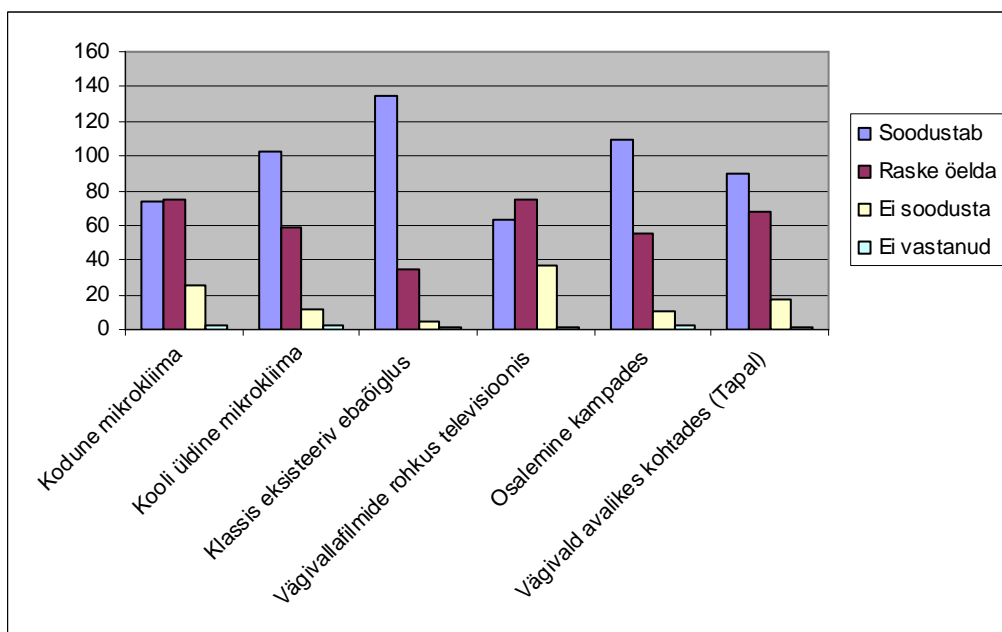
Vene kooli õpilased lugesid tunduvalt vähem meediaväljaandeid, kui nende Eesti eakaaslased. 10 õpilast luges "MK Estonijat", kohaliku lehe "Sõnumed" venekeelset varianti luges 8 õpilast, "Cosmopolitani" märkis ära 7 noort.(vt lisa 7)

Noorte seas oli kõige populaarsem kollane ajakirjandus, kohalikke lehti loeti suhteliselt vähe. Tüdrukute seas populaarne ajakiri "Cosmopolitan" on mõeldud pisut vanemale lugejaskonnale (18-25-aastastele).

117 eesti kooli ja 53 vene kooli õpilast leidsid, et Tapal pole piisavalt vaba aja veetmise võimalusi noortele. 54 eesti ja 24 vene kooli õpilasel puudusid hobid. Samas on Tapal võimalus noortel mitmekülgsest vaba aega veeta. Põhjuseid, miks noored antud võimalusi ei kasuta, võib olla mitmeid. Üks põhjus võib seisneda selles, et noored on arvuti ja teleka taga istumisest muutunud passiivseks ning mugavaks. Ei nõua ju neist kumbki erilist pingutust, piisab vaid telerivaatamisest ning arvutiklaviatuuri klõbistamisest. Aktiivsed ajaveetmise võimalused tunduvad liiga ajakulukad ning nõuavad teatud pingutust, et soovitud tulemusi saada. Paljud noored on muutunud nii mugavaks lootes, et kõik võimalused ise koju kätte jooksevad.

3.3.2. Koolivägivald

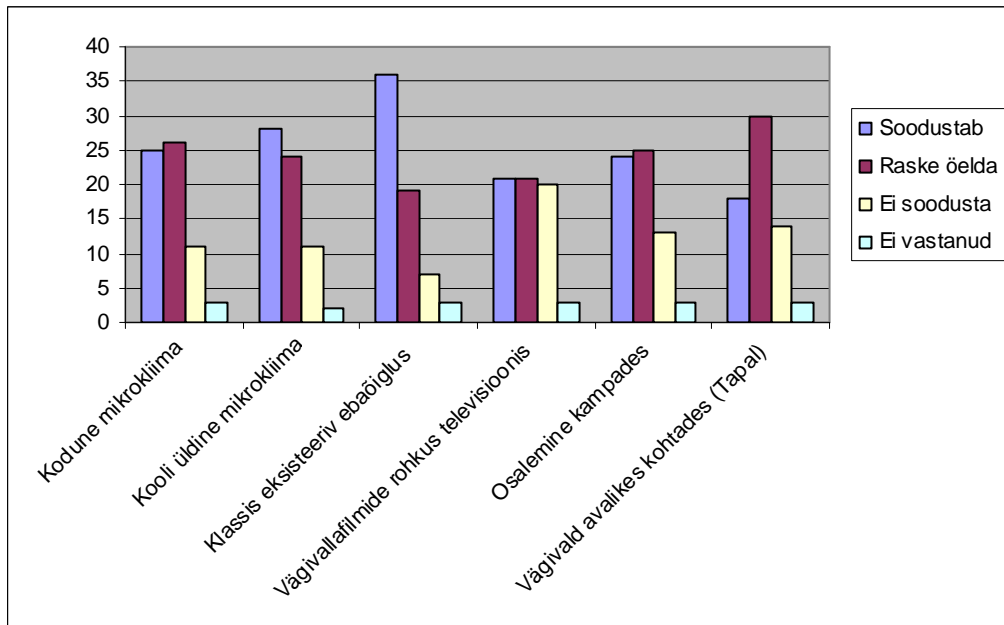
Küsimusele koolivägivalda kohta vastas Eesti kooliõpilastest 135 noort, et kõige rohkem soodustas koolivägivalda kodune mikrokliima, 109 pidas soodustavaks teguriks osalemist kampades ning 103 klassi üldist mikrokliimat. 63 õpilase arvates soodustas koolivägivalda vägivalafilmi rohkus televisioonis, 75 õpilase arvates oli raske öelda ning 37 arvas, et vägivalafilmi rohkus ei soodustanud koolivägivalda. (vt joonis 9)

Joonis 9. Tapa gümnaasiumi õpilaste arvates koolivägivalda soodustavad tegurid

Vene kooli õpilased vastasid samale küsimusele samuti, et kõige suuremaks koolivägivalda soodustavaks teguriks oli klassis eksisteeriv ebaõiglus (36 õpilast), 28 pidas selleks kooli üldist mikrokliimat. 21 noore meelest oli koolivägivalda soodustavaks teguriks vägivalafilmi rohkus televisioonis, sama palju õpilase arvates oli seda raske öelda ning 20 arvas, et vägivalafilmi rohkus ei soodustanud koolivägivalda. (vt joonis 10)

Joonis 10. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste arvates koolivägivalda soodustavad tegurid

Küsimusele koolivägivalda soodustavatest teguritest, leidis 34,9% kõigist vastanutest, et vägivallafilmi rohkus televisioonis soodustas koolivägivalda.

Politseiga kokku puutunud noorte seas oli see protsent 26,1. Politseiga mitte kokku puutunud noorte seas oli samal arvamusel olevaid vastajaid kõige rohkem - 40,3%.

Küsimusele, kas eelistad ostmisel neid kaupu, mida palju reklaamitakse vastas 60 eesti kooli õpilast eitavalt, 105 vastas harva ning 11 jaatavalt. Vene kooli õpilastest vastasid selle küsimusele eitavalt 26 õpilast, jaatavalt 8 ning harva 31. Selle küsimusega taheti teada saada, kui palju mõjutab massimeedia läbi reklaami noorte ostueelistusi. Vastustest selgus, et suurem osa noortest eelistab ostmisel reklaamitud kaupu.

Küsimusele, kas teie klassis noritakse õpilasi, kes ei käi firmariietes, vastas 142 eesti kooli õpilast eitavalt, 9 jaatavalt ning 25 harva. Vene koolis vastas sellele küsimusele eitavalt 53, jaatavalt 5 ja harva 6 õpilast. Eeldati, et firmariiete omamine on noortele tähtis, siis vastustest selgus, et see ei vasta tõe. Samas on firmariiete tähtsus klassiti väga erinev, olulisel kohal on klassi nn liidri eelistused.

57 eesti kooli ning 16 vene kooli noort olid politseiga kokku puutunud 1-2 korda, 3-5 korda oli seda juhtunud 11 eesti kooli ja 2 vene kooli õpilasel, üle 6 korra oli kokkupuude olnud 4 eesti ja 2 vene kooli õpilasel. Seoses vargustega oli olnud kokkupuude 2 eesti kooli

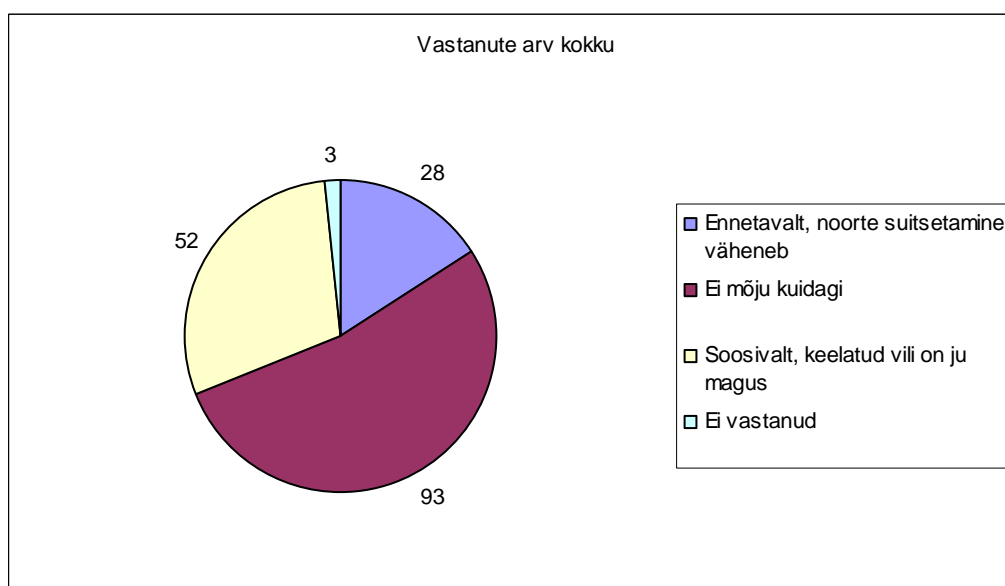
õpilasel. Muudel põhjustel oli politsei jutul käinud 32 eesti ja 12 vene kooli õpilast. 2 eesti kooli õpilast ja 1 vene kooli õpilane olid seoses vägivallaga kokku puutunud politseiga.

Eesti kooli õpilaste arvates aitaksid koolivägivalla vähendamisele kaasa, kui oleksid ühtne koolivorm, väiksemad klassid ja rõõmsam mikrokliima koolis. Samuti oleks väga tõhus, kui koolides oleksid üleval turvakaamerad ning tööl turvamehed. Propageerima peaks sallivust ning toetama vanemaid laste kasvatamisel.

Vene kooli lapsed sooviksid, et politseid oleks rohkem näha. Vägivallada aitaks ära hoida salliv suhtumine teistesse rahvustesse. Religioon aitaks ära hoida hälbivat käitumist noorte seas.

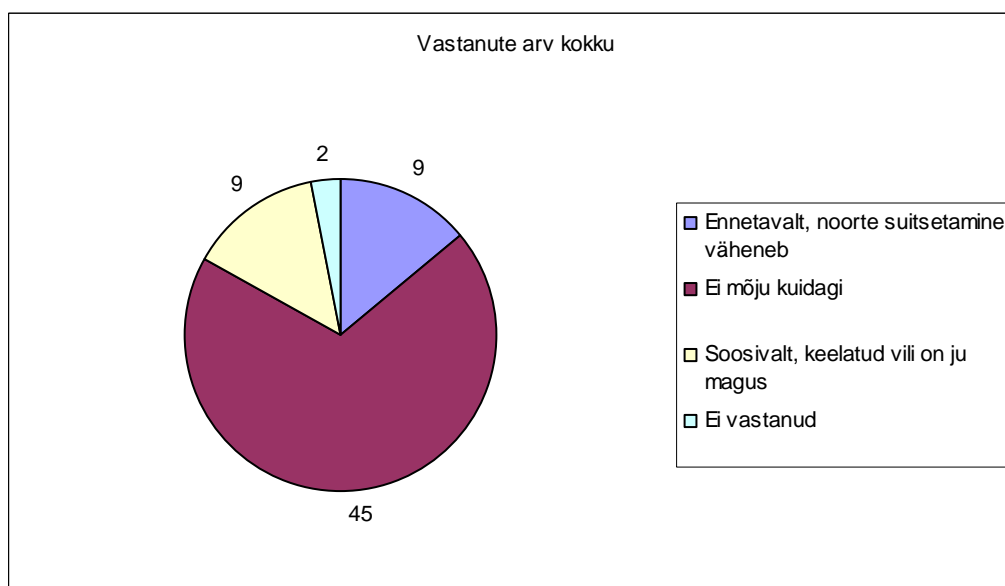
3.3.3. Suitsetamine

Joonisel 11 välja toodud küsimusele vastas 93 eesti kooli õpilast, et tubakareklaami keelamine ja suitsetamise piiramine avalikes kohtades ei mõju kuidagi, 52 õpilase arvates mõjub see pigem soosivalt, sest keelatud vili on ju magus ning ainult 28 noore arvates mõjub see ennetavalt.

Joonis 11. Tapa gümnaasiumi õpilaste arvamus suitsetamise kohta

Joonisel 12 näidatud samale küsimusele vastas vene kooli õpilastest 45 noort, et tubakareklaami keelamine ja suitsetamise piiramine avalikes kohtades ei mõju kuidagi, 9 õpilast arvas, et mõju on ennetav ja 9 õpilast, et soosiv, sest keelatud vili on ju magus.

Joonis 12. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste arvamus suitsetamise kohta

Küsimusele, kas tubakareklaami keelamine ja suitsetamise piiramine avalikes kohtades mõjub alaealistele ennetavalt, vastas jaatavalt 15,6% kõigist küsitletavatest.

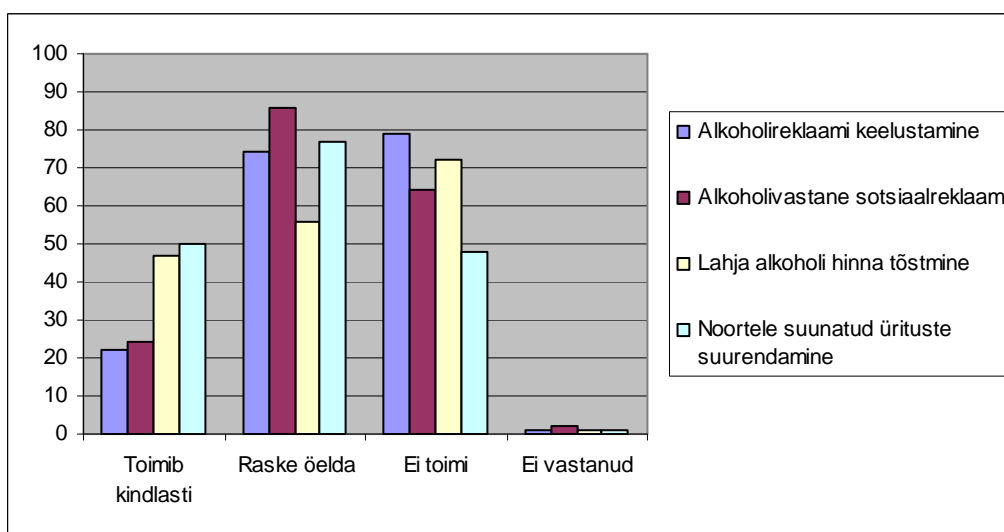
Politseiga kokku puutunud noorte seas oli see protsent 20,7. Politseiga mitte kokku puutunud noorte seas oli see kõige väiksem - 12,1%.

Suitsetamise või tubakatoodete omamisega oli politseiga kokku puutunud 3 eesti kooli ja 2 vene kooli õpilast.

Nii eesti kui vene koolinoorte ettepanekud suitsetamise piiramiseks noorte seas olid nii preventiivsed kui ka sanktsioonide karmistamised. Preventiivse abinõuna pakuti välja vastavateemaliste dokumentaalfilmide, sotsiaalreklaamide näitamist. Samuti aitaks ennetada noortele suunatud ürituste suurendamine. Suitsetamise tagajärgedest tervisele peaks noortele rohkem rääkima. Suuremad karistused suitsetamisega vahele jäämisel ning müüjatele karmimate nõudmiste pealepanek aitaks vähendada suitsetamist alaealiste seas.

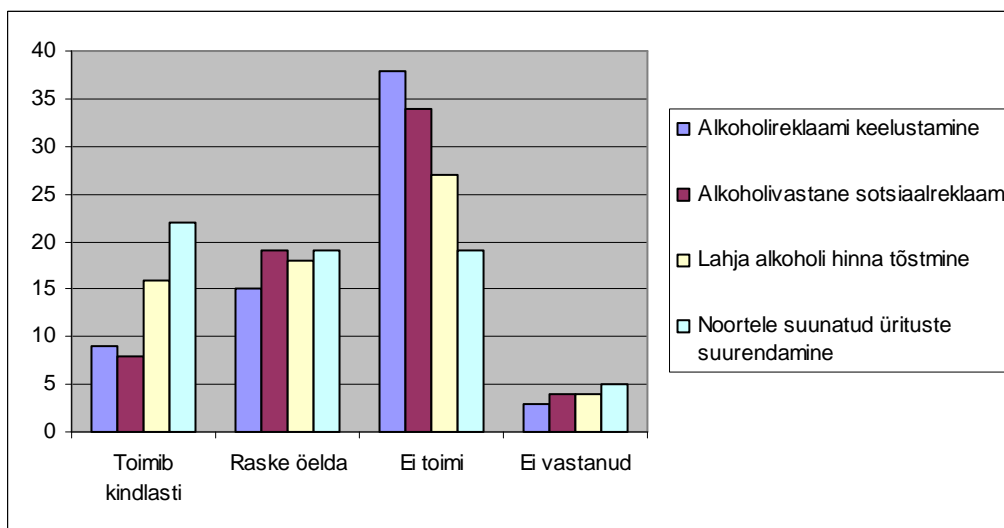
3.3.4. Alkoholi tarbimine

Joonisel 13 välja toodud küsimusele alkoholi tarbimist piiravatest abinõudest oli eesti kooli õpilaste arvates kõige tõhusam noortele suunatud ürituste suurendamine (50 õpilase meelest), 47 õpilase arvates aitaks lahja alkoholi hinna tõstmine. Samas arvas 72 õpilast, et lahja alkoholi hinna tõstmine ei piiraks alkoholi tarvitamist noorte seas ja 48 vastanu arvates ei piiraks seda ka noortele suunatud ürituste suurendamine. Alkoholivastane sotsiaalreklaam ei toimiks 64 õpilase arvates ning toimib kindlasti ainult 24 õpilase meelest. 79 noort arvas, et alkoholireklaami keelustamine ei toimiks piirava abinõuna.

Joonis 13. Tapa gümnaasiumi õpilaste arvamus alkoholi tarbimise kohta

Joonisel 14 näidatud samale küsimusele alkoholi tarbimist piiravatest abinõudest oli vene kooli 22 õpilase arvates kõige tõhusam noortele suunatud ürituste suurendamine, 16 õpilase arvates aitaks lahja alkoholi hinna tõstmine. Samas arvas 27 õpilast, et lahja alkoholi hinna tõstmine ei piiraks alkoholi tarvitamist noorte seas ja 19 vastanu arvates ei piiraks seda ka noortele suunatud ürituste suurendamine. Alkoholivastane sotsiaalreklaam ei toimiks 34 õpilase arvates ning toimib kindlasti ainult 8 õpilase meelest. Alkoholireklaami keelamine ei toimiks preventiivselt 38 õpilase meelest.

Joonis 14. Tapa vene gümnaasiumi õpilaste arvamus alkoholi tarbimise kohta

Vastustest selgus, et kõige tõhusam abinõu alkoholi piiramiseks noorte seas oleks noortele suunatud ürituste suurendamine (30%).

Politseiga kokku puutunud noorte seas oli see protsent 28,3. Politseiga mitte kokku puutunud noorte seas oli see kõige suurem – 31,5%.

31 eesti kooli ja 4 vene kooli õpilast märkis, et on seoses alkoholi tarbimisega kokku puutunud politseiga.

Vene kooli õpilaste enda ettepanekud alkoholi tarbimise piiramiseks noorte seas jagunesid sanktsioonideks ning preventiivseks tegevuseks. Sanktsioonidena arvati, et kasu oleks alkoholi täielikust müügikeelust (kuivast seadusest), suuremad trahvid müüjatele, müüjad peaksid karmimalt dokumente kontrollima. Preventiivselt oli 9 õpilase arvamus, et noortele peaks rohkem üritusi tegema. Ka arvati, et alkoholireklaami keelamine, temaatilised dokumentaalfilmid ning šokireklaam oleksid tõhusad ennetustegevused. Üks õpilane arvas, et ennetustööd tuleks teha juba algklassides. Oli ka arvamus, et alkoholi võiks juba 5. klassi õpilastele müüa, et keelatud vili on magus ning igaüks teeb mis tahab.

Eesti kooli õpilaste arvates oleks samuti kõige tõhusam ennetustöö noortele suunatud ürituste suurendamine (22 õpilase arvates). Sotsiaalreklamid, temaatilised dokumentaalfilmid, tervislike eluviiside propageerimine, alkoholireklaami keelamine – need kõik oleksid tõhusad abinõud alkoholi tarbimise piiramisel noorte seas. Samuti oli arvamus, et kogu asjasse puutuva poliitika peaks üle vaatama ning muuta tuleks kogu ühiskonna arvamust. Sarnaselt vene kooli õpilastele arvasid eesti kooli noored, et seadusi

tuleks karmistada, alkoholi müüki piirata ning trahve suurendada. Müüjatel peaks olema kohustus küsida alaealiselt dokumenti. Üks vastaja arvas, et esimesel korral peaks olema karm karistus, siis jääks meelde ja ei tekiks enam kiusatust seadust rikkuda. 8 õpilast arvas, et alkoholi hinnatõus oleks väga tõhus. Eesti kooli õpilaste seas oli ka neid, kes arvasid, et midagi ei peaks tegema, nagoonii proovitakse kõik pahed järgi. Ka oli arvamusi, et juba 16-aastastele võiks müüa alkoholi.

KOKKUVÕTE

Töös uuriti Tapa valla koolide õpilaste näitel, kui palju mõjutab massikultuur läbi massiteabevahendite 14-17-aastaste noorte käitumist ja kas negatiivsetel mõjutustel (televägivald, alkoholareklaam) on seost koolivägivalla, suitsetamise ja alkoholi tarbimisega.

Uurimustöö eesmärgiks oli töös püstitatud hüpoteeside abil teha selgeks massikultuuri negatiivsed mõjud ja selle seosed alaealiste hälbiva käitumisega.

Töös püstitatud kolm hüpoteesi - noored, kellel on vähe või ei ole üldse hobisid, veedavad suurema osa vabast ajast arvuti või teleri taga; politseiga kokku puutunud noortel on vähe või ei ole üldse hobisid; politseiga kokku puutunud noored veedavad suurema osa oma vabast ajast arvuti või televiisori taga, leidsid kinnitust.

Küsitlusest selgus, et noored veedavad suure osa oma vabast ajast arvuti või televiisori taga. Suur osa küsitletutest leidis, et Tapa vallas pole noortele piisavalt vaba aja veetmise võimalusi. Paljudel noortel ei ole üldse hobisid, kuigi võimalused vaba aja veetmiseks on head ning mitmekülgsed. Kõige meelsamini tegelevad noored vabal ajal sportimisega. Paljud noored olid arvamusel, et vägivaldafilmi rohkus televisioonis soodustab koolivägivalda. Alkoholi ja tubakareklaami keelamine meediaväljaannetes ei piira noorte meelest joomist ja suitsetamist alaealiste seas. Kõige tõhusam ennetustegevus oli vastanute seas noortele suunatud ürituste suurendamine.

Uurimistöö tulemusena selgus, et massikultuur ja meedia mõjutab noorte väärtushinnanguid. Küsitluse andmetest võib järeldada, et noorte mõjutajatena on kõige tähtsamal kohal lapsevanemad ja teisel kohal kool. Meie ühiskonnas on staatusesümboliteks kujunenud materiaalsed väärtused, tarbijalik suhtumine maailma ning turvalisuse puudumine. Massiteabevahendid soodustavad sellist tarbimisele suunatud mentaliteeti. Saated, uudised ning filmid tehakse huvitavamaks ja müüdavamaks tihtipeale vahendeid valimata. Ei arvestata sellega, missugune mõju võib sellel olla noorele arenevale isiksusele. Sellistele miinusemärgiga teguritele peab mõjuma lähikasvataja vastasmõju. Massiteabevahendite kaudu laieneb noorte maailmapilt - arvuti on oluline suhtlemisvahend, sealt saab palju kasulikku ja harivat infot, televiisoriga tuleb palju häid ning silmaringi laiendavaid saateid/filme. Lapsevanema kohustus ongi teha selgeks massiteabevahendite plussid ja miinused ning vastavalt ka oma lapsi suunata. Aga on lubamatu, kui lapsed kogu oma koolist vaba aja arvuti ning teleri taga veedavad.

Lapsevanema roll on kirjul ja üleküllastunud meediamaastikul oma lapsi suunata ning kontrollida. Ajadefitsiit oma laste arvelt võib väga kalliks maksma minna. Noortele tehtud küsitlusest tuli kõige rohkem välja, et nad ootavad, et keegi nendega tegeleks. Samas jätab neid ükskõikseks kodukohas pakutud vaba aja veetmise võimaluste rohkus. Siin ongi lapsevanema roll suunata oma laps huvitegevuse juurde. Kõige suuremaks eeskujuks ongi oma lastele vanemad. Kui muuta oma elustiili aktiivsemaks, siis teevad seda ka lapsed.

Kui noorel inimesel on palju vaba aega ja teda ei kontrollita lapsevanemate poolt, siis veedabki laps enamuse oma vabast ajast arvuti ja teleri taga. Arvutist ja telerist tulev info kujundab oluliselt noore inimese väärtushinnanguid ning hoiakuid. Kui pole kõrval suunavat täiskasvanud inimest, siis võivad need hoiakud valed olla. Meediakangelane ei pruugi olla just parim eeskuju noorele inimesele. Siit võib saada alguse alaealise tutvumine meelemürkidega ning vägivaldne käitumine koolis.

Õpetajad, treenerid, huvialaringide juhendajad – kõik nad peaksid head seisma selle eest, et laste vaba aeg oleks võimalikult kvaliteetselt sisustatud.

Arvutis tulevatest ohtudest tuleks lapsevanemaid rohkem teavitada ning neid vajadusel koolitada. Kindlasti tuleks üle vaadata riigi alkoholipoliitika, teha rohkem noortele suunatud alkoholivabasid üritusi. Alkoholi- ja suitsetamisvastased kampaaniad massimeedias ja koolides aitaksid kindlasti olukorda parandada. Karske eluviisi propageerimine peaks saama kogu ühiskonna ülesandeks. Koolimajad tuleks muuta õpilasesõbralikumaks, vajadusel panna üles turvakaamerad. Oluline on, et iga laps ennast koolis turvaliselt tunneks. Laste vaba aeg peaks olema piisavalt sisustatud, et neil jääks võimalikult vähe aega arvuti ja teleri taga istumiseks. Kohalikud omavalitsused peaksid koostöös kogukonnaga välja uurima, missuguseid huvialaringe ja treeninguid noortele pakkuda. Oluline oleks, et laps ennast vabal ajal ka ilma liigse telerivaatamise ning arvuti taga istumiseta hästi tunneks. Lastel on palju energiat, pole mõtet seda raisata passiivsetele ajaveetmisvahenditele. On suurim rumalus jätta nii tähtis töö nagu laste kasvatamine ja väärtushinnangute kujundamine mingisuguste masinate (mida ju televiisor ja arvuti on) hooleks.

РЕЗЮМЕ

В данной работе рассматривают массовую культуру и медию в роле немаловажной социализации и их влияние на молодежь. В работе сравнивают учеников эстонской и русской школы г. Тапа, соприкосновением с ненормальным поведением и их отношение с массовой культурой. Объем данной работы 67 страницы, текст состоит на 50-и и дополнение на 14 страницах. В списке указанных источников 34 источника. Работа составлена на эстонском и резюме на русском языке.

Работа разделена на три главы. Первая глава носит наиболее общий характер, в которой рассматривается общая сущность работы, теоретические исходные позиции. На базе литературы даётся общий обзор о негативных и позитивных сторон влиянии массовой культуры и медики на несовершеннолетних в возрасте от 14 (четырнадцати до восемнадцати) до 18 лет. Также рассматривается вопрос о ненормальном поведении несовершеннолетних. Рассматривается курение, употребление алкоголя и насилие в школе со стороны несовершеннолетних и их отношение в связи с массовой медики. Вторая глава содержит общую характеристику в волости Тапа, предварительный анализ проведенных опросов в волости (на счет проведения свободного времени, курения, насилия в школе и употребления алкоголя). Третья глава содержит эмпиричную часть работы, технику и методику опроса, анализ и трактовка оценок учеников школ. В заключительной части работы представляют результаты исследования и предложения автора.

Цель исследования была, через выдвинутую гипотизу влияний негативной стороны массовой культуры и ее связи с ненормальным поведением несовершеннолетних. В исследовании участвовало 241 учеников с 8-го по 11-ый класс эстонской и русской школы г. Тапа. Объектом работы были привычки и подходы школьной молодежи в связи с ее влиянием массовой культуры. Собранные данные анализировали и трактовали.

В работе поставленные 3 гипотезы – молодежь, у кого мало или совсем нет хобби, проводят большую часть своего свободного времени за телевизором или за компьютером; у молодежи, имеющий дело с полицией, мало или совсем нет хобби; молодежь, имевший дело с полицией, проводят большую часть своего свободного времени за телевизором или за компьютером, нашло подтверждение. Результатом исследования выяснилось, что молодежь проводит большую часть своего

свободного времени за телевизором или за компьютером. В волости Тапа молодым создано много разных возможностей для проведения свободного времени. Основная часть опрошенных считало, что в волости мало возможностей для проведения свободного времени. На основе анкетного опроса выяснилось, что лучший способ предотвратить ненормальное поведение среди молодежи, это мероприятие направленное к привлечению большего количества молодежи.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Aab, J. 2006. *Noorte alkoholitarvitamise seosed reklaamiga*. Õpetajate Leht, 24.11.2006.

Aimre, I. 2005. *Sotsioloogia*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Alaealise mõjutusvahendite seadus. 28. jaanuar 1998. RT I 1998, 17, 264; RT I 2006, 55, 405.

Alkoholiseadus. 19. detsember 2001. RT I 2002, 3, 7; RT I 2008, 49, 272.

Aruanne registreeritud kuritegudest Karistusseadustiku kuriteoliikide löikes andmebaasist POLIS Tapa vallas ja linnas aastatel 2004-2008.

Bandura, A. 1989. *Human Agency in Social Cognitive Theory*. American Psychologist, 44, 1175-1184.

Clinard, B.M.& Meier, F.R. 1998. *Sociology of Deviant Behavior*. Harcourt College Publishers.

Edovald, T. 2006. *11-15-aastaste Eesti koolinoorte õigusvastasest käitumisest*. Märka last, sügis 2006.

Erb, H.H. 2000. *Vägivald koolis ja kuidas end selle eest kaitsta*. Tallinn: Odamees.

Hayes, N. 2002. *Sotsiaalpsühholoogia alused*. Tallinn: Külim.

Hess, B.B., Markson, E.W., Stein, P.J. 2000. *Sotsioloogia*. Tallinn: Külim.

Karistusseadustik¹. 06. juuni 2001. RT I 2001, 61, 364; RT I 2008, 54, 305.

Keltikangas-Järvinen, L. 1992. *Agressiivne laps. Kuidas suunata lapse isiksuse arengut*. Tallinn: Koolibri.

- Kidron, A. 2005. *Isiksus*. Tallinn: Mondo.
- Krull, E. 2000. *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Lasn, K. 1999. *Kultuuritõkestus. Ameerika naeruvääristamine*. HarperCollins Publisher. Inc., 24-42.
- Lastekaitse Liit. 2002. *Lastekaitse Liidu seminari kokkuvõte "Ei vägivallale"*. Tartu: Paar.
- Lomp, K. 2004. Lapse suhe alkoholiga ning selle sõltuvus tema perest. [Bakalaureusetöö] Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Lööper, K. 2007. Suitsetamine Tapa Gümnaasiumi 11-14-aastaste õpilaste seas. [Uurimistöö] Tapa: Tapa Gümnaasium.
- McQuail, D. 2000. *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Mäe, M. 2006. Alkoholi tarbimisest Tapa Gümnaasiumi 8. ja 11. klassi õpilaste seas. [Uurimistöö] Tapa: Tapa Gümnaasium.
- Patzlaff, R. 2003. *Tardunud pilk. Televisiooni füsioloogilised mõjud ja lapse areng*. Tallinn: Premark.
- Penthin, R. 2003. *Agressiivne laps*. Tallinn: Greif.
- Reklaamiseadus¹. 12. märts 2008. RT I 2008, 15, 108; RT I 2008, 47, 261.
- Smelser, N.J. 1994. *Sotsiologija*. Moskva.
- Statistikaamet. <http://www.stat.ee/rahvastik> 06.04.2009
- Strömpl, J., Selg, M., Soo, K., Šahverdov-Žarkovski, B. 2007. *Eesti Teismeliste vägivallatõlgendused*. Tallinn: Auratrükk.

Tapa vald. <http://www.tapa.ee/> 25.03.2009

Terner-Boiko, A. 2007. Vägivallateemaline koolielu küsimustik. [Uurimistöo] Tapa: Tapa Gümnaasium.

Tervise Arengu Instituut. Alkoholireklaam ja noored 2008. http://www2.tai.ee/teated/arenduskeskus/Uudised/Alkoholireklaam_kokkuvote.pdf
25.03.2009

Traat, U., Markina, A. 2003. *Üldkriminoloogia*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Tubakaseadus¹. 04. mai 2005. RT I 2005, 29, 210; RT I 2008, 49, 272.

Väli, A.L. 2007. Suitsetamine Tapa Gümnaasiumi 9. klassides. [Uurimistöo] Tapa: Tapa Gümnaasium.

Õigusrikkumiste ja politseitegevuse aruanne andmebaasist POLIS Tapa vallas ning linnas aastatel 2004-2008.

LISAD

Lisa 1

Armas noor inimene!

Olen Sisekaitseakadeemia kadett Aleksander Klasberg ja palun sinu abi oma lõputöö „Massikultuuri mõju alaealiste kuritegevusele” läbiviimisel.

Lõputöö käsitleb massimeedia mõju noortele.

Küsimustik on anonüümne ning ma kasutan saadud informatsiooni ainult seoses selle uurimustööga.

Loodan, et oled nõus mind aitama.

Pane ristike sobiva vastuse taha kasti või täida lüngad.

1. Vanus:

14a	21	15a	54	16a	45	17a	56
-----	----	-----	----	-----	----	-----	----

2. Sugu:

Mees	71	Naine	105
------	----	-------	-----

3. Klass:

8 kl	45	9 kl	59	10 kl	34	11 kl	38
------	----	------	----	-------	----	-------	----

4. Milliste hobidega sa tegeled vabal ajal?

	Üle 3 korra nädalas	1-2 korda nädalas	1 kord kuus ja vähem	Mitte üldse
Sportimisega	67	85	6	11
Lugemisega/mitte kohustuslik kirjandus	24	35	63	37
Muusikaga (laulmine, pillimäng)	27	48	25	64
tantsimisega	6	38	45	73
Käsitööga	3	18	40	97
Kunstiga (joonistamine, maalimine)	12	62	41	44
Teleka vaatamisega koos perega	77	57	23	8
Mul ei olegi hobisid	14	10	7	54
Muu	45	13	2	22

5. Kas sinu arvates on Tapal piisavalt vaba aja veetmise võimalusi noortele (trennid, ringid, kino, noortekeskus)?

Jah	58	Ei	117
-----	----	----	-----

6. Mitu tundi sa päevas keskmiselt:

	Mitte üldse	kuni 1h	1-2h	3-4h	Rohkem kui 4h
Vaatad telekat	10	30	83	35	18
Kuulad muusikat	3	38	33	40	62
Oled arvutis	6	31	63	36	39
Tegeled hobidega	12	27	75	41	18
Tegeled kodutöödega	11	96	44	15	10
Aitad vanemaid	10	79	45	24	14
Suhtled õdede-vendadega	28	50	34	18	33
Suhtled sõpradega	4	11	38	36	83

7. Mitu televiisorit sul kodus on? .....

8. Mitut kanalit sa kodus näed? .....

9. Milline kanal näitab sinu jaoks kõige huvitavamaid saateid?
.....

10. Kui tihti sa vaatad telekast:

	Mitte üldse	1 kord kuus	1 kord nädalas	Iga päev
Armastusfilme	48	76	26	21
Uudiseid/politikasaateid	14	25	43	87
Dokumentaalfilme	21	59	78	14
Komöödiaid	6	30	94	43
Märulfilme	35	43	76	21
Õudusfilme	31	72	53	16
Spordisaateid	48	44	43	38
Kultuurisaateid	58	58	43	12

11. Kui sa kodus õpid, siis sa tavaliselt samal ajal:

Kuulad muusikat	86
Vaatad ühe silmaga telekat	17
Õpid täielikus vaikuses	34

12. Nimeta Eesti kanalitelt 3 lemmiksaadet/sarja:

- 1).....
2).....
3).....

13. Kui tihti sa arvutis:

	Üle 3 korra nädalas	1-2 korda nädalas	1 kord kuus ja vähem	Mitte üldse
Loed ajalehti/ajakirju	67	49	33	26
Suhtled sõpradega	156	13	3	4
Omandad uusi teadmisi	76	58	35	6
Mängid arvutimänge	34	32	53	55

14. Milliseid ajalehti/ajakirju sa loed?

.....

15. Kas sa eelistad ostmisel neid kaupu, mida on palju reklaamitud?

Jah	11	Harva	105	Ei	60
-----	----	-------	-----	----	----

16. Kas teie klassis noritakse õpilasi, kes ei käi firmariietes?

Jah	9	Harva	25	Ei	142
-----	---	-------	----	----	-----

17. Kuidas mõjub tubakareklaami keelamine ja suitsetamise piiramine avalikes kohtades alaealistele?

Ennetavalt, noorte suitsetamine väheneb	28
Ei mõju kuidagi	93
Soosivalt, keelatud vili on ju magus	52

18. Missugused abinõud piiravad sinu meelet kõige rohkem alkoholi tarvitamist noorte seas?

	Toimib kindlasti	Raske öelda	Ei toimi
Alkoholireklaami keelustamine	22	74	79
Alkoholivastane sotsiaalklaam	24	86	64
Lahja alkoholi hinna tõstmine	47	56	72
Noortele suunatud ürituste suurendamine	50	77	48

19. Missugune tegur soodustab kõige enam koolivägivalda?

	Soodustab	Raske öelda	Ei soodusta
Kodune mikrokliima	74	75	25
Kooli üldine mikrokliima	103	59	12
Klassis eksisteeriv ebaõiglus	135	35	5
Vägivallafilmi rohkus televisioonis	63	75	37
Osalemine kampades	109	55	10
Vägivald avalikes kohtades (Tapal)	90	68	17

20. Kas sa oled kokku puutunud politseiga (seoses enda õigusvastase käitumisega)?

Ei ole kokku puutunud	104
1-2 korda	57
3-5 korda	11
6 korda ja enam	4

21. Mis põhjustel sa oled kokku puutunud politseiga?

Alkoholi tarbimisega	31
Suitsetamisega/tubakatoote omamisega	3
Vägivallatsemisega	2
Vargusega	2
Muu	32

22. Kui sa oleksid EV peaminister, siis mida võtaksid ette, et vähendada noorte seas alkoholi tarvitamist, suitsetamist, koolivägivalda?

.....
.....
.....

Täna vastamise eest!

Lisa 2

Уважаемый молодой человек!

Я, Александер Класберг, являюсь кадетом Академии внутренней обороны и прошу Твоей помощи в проведении выпускной работы на тему «Влияние массовой культуры на преступность несовершеннолетних».

Выпускная работа рассматривает влияние массовой информации на молодёжь.

Вопросник является анонимным и полученную информацию, я использую только в связи с этой следственной работой.

Надеюсь, что Ты согласен мне помочь.

Поставь крестик в графу, под подходящим для вас ответом, или заполни пробелы.

1. Возраст:

14л	11	15л	19	16л	16	17л	19
-----	----	-----	----	-----	----	-----	----

2. Пол:

Мужч.	32	Жен.	33
-------	----	------	----

3. Класс:

8 кл.	18	9 кл.	21	10 кл.	12	11 кл.	14
-------	----	-------	----	--------	----	--------	----

4. Как Ты проводишь свободное время, какое у тебя хобби?

	Больше 3 раз в неделю	1 - 2 раза в неделю	1 раз в месяц и реже	Вообще не занимаюсь
Спортом	18	28	8	8
Чтением / не обязательно литературу	14	18	22	8
Музыкой (пением, игрой на инструментах)	16	9	9	28
Танцами	5	11	14	32
Рукоделием	2	13	17	28
Художеством (рисование, роспись)	7	17	18	20
Смотрю телевизор вместе с семьей	35	13	5	7
У меня нет хобби	5	2	5	24
Иное	28	9	3	13

5. Как Ты думаешь, достаточно ли в Тапа возможностей для проведения свободное время для молодёжи (тренировки, кружки, кино, молодёжные центры)?

Да	11	Нет	53
----	----	-----	----

6. Сколько часов в день Ты в среднем:

	Вообще не нисколько	Где-то около 1ч.	1-2ч.	3-4ч.	Больше чем 4ч.
Смотришь телевизор	4	16	21	12	10
Слушаешь музыку	4	19	11	13	17
Бываешь за компьютером	2	7	13	14	27
Занимаешься хобби	3	18	20	13	7
Занимаешься домашними работами	6	29	20	5	2
Помогаешь родителям	1	26	25	4	6
Общаешься с сёстрами-братьями	15	25	7	4	11
Общаешься с друзьями	1	7	17	17	22

7. Сколько телевизоров у Тебя дома? .....

8. Сколько каналов Ты видишь дома? .....

9. Какой канал показывает более интересные для Тебя передачи ?

.....

10. Как часто Ты смотришь по телевизору:

	Вообще не смотрю	1 раз в месяц	1 раз в неделю	Каждый день
Фильмы про любовь	19	16	16	10
Новости/политические передачи	7	10	21	23
Документальные фильмы	9	16	26	12
Комедии	2	9	25	27
Боевики	18	13	21	11
Фильмы ужасов	15	11	22	15
Спортивные передачи	15	22	10	15
Передачи о культуре	28	24	8	2

11. Когда Ты дома учишь уроки, то обычно в то же время Ты:

Слушаешь музыку	20
Смотришь одним глазом телевизор	11
Учишь уроки в полной тишине	19

12. Назови 3 любимые передачи/сериалы на Эстонских каналах:

- 1).....
- 2).....
- 3).....

13. Как часто Ты по компьютеру:

	Больше чем 3 раза в неделю	1-2 раза в неделю	1 раз в месяц и реже	Вообще нет
Читаешь газеты/журналы	12	14	18	18
Общаешься с друзьями	49	13	1	1
Приобретаешь новые знания	22	24	10	5
Играешь в компьютерные игры	39	7	7	11

14. Какие газеты/журналы Ты читаешь?

.....

15. При покупке товара, отдаёшь ли Ты предпочтение тому, что больше рекламируют?

Да	8	Редко	31	Нет	26
----	----------	-------	-----------	-----	-----------

16. В Вашем классе издеваются над учениками, кто не носит фирменную одежду?

Да	5	Редко	6	Нет	53
----	----------	-------	----------	-----	-----------

17. Как влияет на несовершеннолетних запрет на рекламу табачных изделий и ограничение курения в общественных местах?

Предупреждающе, курение молодёжи уменьшается	9
Ни как не влияет	45
Снисходительно, запретный плод сладок	9

18. Какие средства по Твоему мнению больше всех могут ограничить употребление алкоголя среди молодёжи?

	Несомненно подействует	Затрудняюсь ответить	Не подей- ствует
Запрет на рекламу алкоголя	9	15	38
Социальная реклама против алкоголя	8	19	34
Поднятие цен на слабый алкоголь	16	18	27
Увеличение мероприятий, направленных на молодёжь	22	19	19

19. Какой фактор больше всех благоприятствует школьному насилию?

	Благопри- ятствует	Затрудня- юсь ответить	Не благопри- ятствует
Домашний микроклимат	25	26	11
Общий школьный микроклимат	28	24	11
Сущая несправедливость в классе	36	19	7
Изобилие фильмов о насилии по телевизору	21	21	20
Участие в кампаниях	24	25	13
Насилие в общественных местах (в Тапа)	18	30	14

20. Соприкасался ли Ты с полицией (в связи со своим неправомерным поведением)?

Не соприкасался	45
1-2 раза	16
3-5 раза	2
6 раз и больше	2

21. По какой причине Ты соприкасался с полицией?

Употребление алкоголя	4
Курение/имение табачных изделий	2
Насилие	1
Воровство	0
Иное	12

22. Если бы Ты был премьер-министром ЭР, тогда что бы Ты предпринял, чтобы уменьшить употребление алкоголя, курение и школьное насилие среди молодёжи?

.....

.....

.....

Спасибо за ответы!

Õigusrikkumiste ja politseitegevuse aruanne andmebaasist POLIS aastatel 2004-2008

Tapa vallas ja linnas väljaselgitatud õigusrikkumiste (väärteomenetlus) arv kokku - nendest alaealiste poolt toime pandud:

	01.01.2004-31.12.2004			
	Saksi vald		Tapa linn	
	Kokku	alaealised	Kokku	alaealised
Alkoholiseadus (AS):	11	4	260	85
AS § 70:				5
AS § 71:		4		80
AS § 72:				
Tubakaseadus (TubS):	0	0	18	8
TubS § 47:				
TubS § 48:				
Karistusseadustik (KarS):	9	0	107	16
KarS § 218 lg 1:				13
KarS § 262:				3
Väärteomenetlusi (VTM) kokku:	189	11	996	119

	01.01.2005-31.12.2005			
	Tapa vald		Tapa linn	
	Kokku	alaealised	Kokku	alaealised
Alkoholiseadus (AS):	248	47	216	30
AS § 70:		6		6
AS § 71:		41		24
AS § 72:				
Tubakaseadus (TubS):	8	5	8	5
TubS § 47:				
TubS § 48:				
Karistusseadustik (KarS):	165	7	151	7
KarS § 218 lg 1:		5		5
KarS § 262:		2		2
Väärteomenetlusi (VTM) kokku:	1193	103	860	78

01.01.2006-31.12.2006

	Tapa vald		Tapa linn	
	Kokku	alaealised	Kokku	alaealised
Alkoholiseadus (AS):	327	62	284	46
AS § 70:		1		1
AS § 71:		61		45
AS § 72:				
Tubakaseadus (TubS):	47	38	44	36
TubS § 47:		18		17
TubS § 48:		20		19
Karistusseadustik (KarS):	187	19	161	10
KarS § 218 lg 1:		11		6
KarS § 262:		7		4
Väärteomenetlusi (VTM) kokku:	1408	183	1103	136

01.01.2007-31.12.2007

	Tapa vald		Tapa linn	
	Kokku	alaealised	Kokku	alaealised
Alkoholiseadus (AS):	447	90	422	85
AS § 70:				
AS § 71:		89		84
AS § 72:		1		1
Tubakaseadus (TubS):	55	50	51	46
TubS § 47:		38		34
TubS § 48:		12		12
Karistusseadustik (KarS):	192	33	167	29
KarS § 218 lg 1:		22		19
KarS § 262:		10		9
Väärteomenetlusi (VTM) kokku:	1360	218	1178	197

01.01.2008-31.12.2008

	Tapa vald		Tapa linn	
	Kokku	alaealised	Kokku	alaealised
Alkoholiseadus (AS):	397	103	367	89
AS § 70:				
AS § 71:		102		88
AS § 72:		1		1
Tubakaseadus (TubS):	30	29	26	25
TubS § 47:		11		10
TubS § 48:		18		15
Karistusseadustik (KarS):	189	54	174	49
KarS § 218 lg 1:		36		33
KarS § 262:		17		15
Väärteomenetlusi (VTM) kokku:	1665	232	1363	201

Lisa 4

Õpilaste vanuseline jaotus

Ankeedile vastasid 241 Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klassi õpilast (14-17-aastased noored).

Vanus	Sugu		Rahvus		Õpilaste arv	Protsent
	Mees	Naine	Eesti	Vene		
17	26	49	56	19	75	31,1
15	30	43	54	19	73	30,3
16	29	32	45	16	61	25,3
14	18	14	21	11	32	13,3

Allikas: Töö autori poolt Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klassi õpilaste seas 2009.a aprillis läbiviidud ankeetküsitlus.

Lisa 5

Ankeedis vastanute lemmikkanalid

Ankeedile vastasid 241 Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klassi õpilast (14-17-aastased noored).

Lemmikkanal	Vastanute arv	Protsent
Kanal 2	49	20,3
TV 3	45	18,7
MTV	37	15,4
Discovery	22	9,1
PBK (Pervõi Baltijskii Kanal)	20	8,3
Spordikanalid	19	7,9
3+	15	6,2
TV 6	13	5,4
Fox Life	11	4,6
Looduskanalid	10	4,1
ETV	9	3,7
Multifilmikanalid	8	3,3
Kanal 11	7	2,9
History	3	1,2

Allikas: Töö autori poolt Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klassi õpilaste seas 2009.a aprillis läbiviidud ankeetküsitlus.

Lisa 6

Ankeedis vastanute lemmiksaated ja –sarjad Eesti kanalitelt

Ankeedile vastasid 241 Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klassi õpilast (14-17-aastased noored). Tabelis on saated ja sarjad, mida märgiti ära vähemalt 5 korral.

Lemmiksaade/-sari	Vastanute arv	Protsent
Reporter	43	17,8
Kodus ja võõrsil	39	16,2
Top Gear	27	11,2
C.S.I. New York	25	10,4
Ameerika supermodell	23	9,5
Tõehetk	16	6,6
Kaks ja pool meest	13	5,4
Aktuaalne kaamera	12	5,0
Unistuste printsess	11	4,6
Kodu keset linna	10	4,1
Võsareporter	10	4,1
Saladused	10	4,1
Auk seinas	10	4,1
Marina	7	2,9
Kirgede torm	7	2,9
Victoria	6	2,5
Seitsmes taevas	6	2,5
Dr House	6	2,5
Grey anatoomia	5	2,1
Ohtlik lend	5	2,1
Kelgukoerad	5	2,1
Metsik kass	5	2,1
Pealtnägija	5	2,1

Allikas: Töö autori poolt Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klassi õpilaste seas 2009.a aprillis läbiviidud ankeetküsitlus.

Lisa 7

Ankeedis vastanute lemmikajalehed ja –kirjad

Ankeedile vastasid 241 Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klassi õpilast (14-17-aastased noored). Tabelis on ajalehed ja ajakirjad, mida märgiti ära vähemalt 5 korral.

Lemmikajaleht/ ajakiri	Vastanute arv	Protsent
Õhtuleht	70	29,0
Cosmopolitan	47	19,5
Postimees	46	19,1
Virumaa Teataja	25	10,4
Sõnumed	21	8,7
Kroonika	19	7,9
Tehnikamaailm	15	6,2
Päevaleht	13	5,4
Joy	12	5,0
Autoleht	11	4,6
MK Estonija	10	4,1
Braavo	9	3,7
Stiil	9	3,7
Stiina	8	3,3
Eesti Ekspress	7	2,9
Auto Bild	6	2,5
Naisteleht	6	2,5
Eesti Naine	5	2,1

Allikas: Töö autori poolt Tapa gümnaasiumi ja Tapa vene gümnaasiumi 8.-11. klassi õpilaste seas 2009.a aprillis läbiviidud ankeetküsitlus.